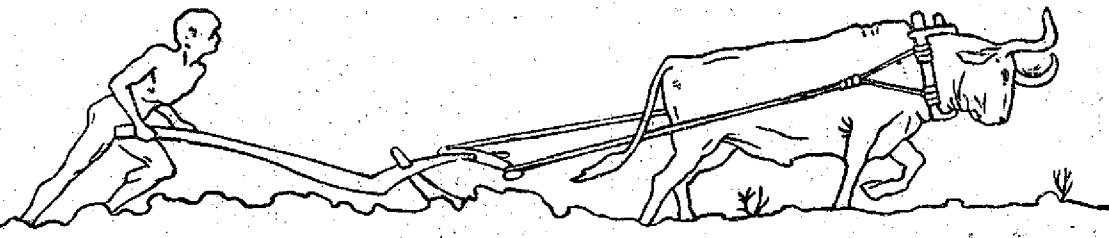

Η ΠΕΙΡΑΤΟΠΟΥΛΕΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΣ Α. ΙΙ.

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔ

ΗΡΩΩΝ ΑΙΜΑ

«Ετοι νά πεθάνουν... φ. ΝΙΤΣΕ

Ζητοῦμεν τὸν ποιητὴν, ποὺ θὰ τραγουδήσῃ τὰ μεγάλα ἔργα, τὰ ἀληθινὰ θαύματα, ποὺ ἔλαμψων μέσα ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τοῦ πόλεμου. Ὁμοίως, δο στίχος, ὃσο μεγάλος καὶ ἄν εἶναι, μένει πάντα στίχος. Εἰναι ἔργον τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ χωρέσῃ τὴ φωτεινὴ τεθλασμένη τοῦ κεφανοῦ, τὴν μεγαλειώδη τρεμούλα ἐνὸς σεισμοῦ, τὰ κυριστάλλινα φῶτα τῶν ἀστρων. Αὐτὰ ἔμειναν προνόμιον τῆς φύσεως. Τὸ χέρι τοῦ ἀνθρώπου δὲν φθάνει γιὰ νὰ τ' ἀρπάξῃ. Ποιὸς λοιπὸν ποιητὴς θὰ τὰ τραγουδήσῃ; «Ἐκεὶ ἐπάνω, τὰ ἄγνωστα καὶ ἔνα ἔως χθὲς μέρη, τὸ Κιλκίς, ή Δοϊράνη, τὸ ὑψωμα βοζ, οἱ βράχοι καὶ τὰ χώματα, ποὺ ἐκλονίσθησαν ἐκ βάθρων ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς καὶ τοὺς κεραυνοὺς ποὺ ἐγεννοῦσε γύρω τῆς ή Ἑλληνική δριμή, δο μακεδονικὸς αἰδήρο, ποὺ ἀνεταράχθη ἀπὸ τὴν ἀγριάν ἀρμονίαν τῆς λοχῆς τοῦ νικητοῦ, τοῦ στεναγμοῦ τοῦ πληγωμένου καὶ τῆς δαγκωμένης κραυγῆς τοῦ νικημένου, δρίστε οἱ καλύτεροι τραγουδισταὶ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος. «Ἐποτίσθησαν ἀπὸ αἷμα καὶ ἐπλημμύρισαν ἀπὸ φρίκην. «Ἐκεὶ δύμως θ' ἀνθίσουν μεθάριον τὰ δρυιότερα λουλούδια, τὰ λουλούδια τῶν θρύλων.

Κάθε ἡμέρα ποὺ ἐπέρασεν ἔκει ἐπάνω ἦτο καὶ ἔνα ἔπος, κάθε κίνημα θεία ἀποκάλυψις, κάθε λόγος θρησκεία. Μία ἀπέραντη καὶ ζωτικὴ Ἰλιάς, ἔνας ἀτελείωτος Ἀκριτικὸς κύκλος γράφεται εἰς τοὺς μακεδονικοὺς κάμπους. Οἱ μικροὶ στρατιῶται, ποὺ ἐβλέπαμεν εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, ἔγιναν λειτουργοὶ τῆς θείας δογῆς, τρυχυμία ποὺ συνεπαίρνει τὸ πᾶν εἰς τὸ πέρασμά της. «Η λόγχη λαμπάδα, τὸ τσαροῦχι τοῦ εὐζώνου φτερούγα ἀητοῦ.

Εἰς τὸ ὑψωμα βοζ ἐστήθη τὸ πρῶτον τρό-

παιον τῆς Ἑλληνικῆς νίκης. Εἶχαν δύχυρωθῆ ἔκει ἐπάνω οἱ Βούλγαροι καὶ ἦτον ἀδύνατον νὰ ἐκποιούσθον. «Ἡ πεδιάς καὶ τὰ ἄλλα ὑψώματα ἐνδισκοντο πάτω ἀπὸ τὰ στόμια τῶν πυροβόλων των. Τίποτε δὲν εἶχαν νὰ φορηθοῦν. Μόλις δύμως ἀντῆχησεν ἔνα «έμπρος» εἰς τὰς Ἑλληνικὰς γραμμὰς, τὸ ὑψωμα ἐπλούσθη. Τὰ βουλγαρικὰ πυροβόλα διὰ μιᾶς ἥρχισαν νὰ σπείρουν τὸν θάνατον. Οἱ εὐζώνοι ἐκρημνίζοντο ἐδῶ κ' ἔκει νεκροί. «Μὰ ἔχουν ποδάρια καὶ καρδιὰ τσελίκι». Σὲ λίγο οἱ Βούλγαροι ἐκρημνίζοντο ἀπὸ τὸν λόφον, ποὺ μᾶς ἔδωκε τὸ ὑψος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡρωϊσμοῦ. ***

Ἐκεὶ ὑψηλά, ἀπόθεωμένος μέσα εἰς τὴν φωτιὰν τῆς μάχης ἀπέθανε καὶ δο συνταγματάρχης Καμάρας. «Ἡ διοικητὴς τοῦ συντάγματος ποὺ ὅρμησε πρῶτον πρὸς τὰ ὑψη τοῦ λόφου βοζ. «Ολίγον πρὸ τῆς ἐφόδουν δο μέραρχος κ. Γεννάδης τὸν ἐκάλεσε, τοῦ ἔδειξε τὰ τρομερὰ ὑψώματα καὶ τοῦ εἶπε:

— Συνταγματάρχα μου, ἔχομεν διαταγὴν νὰ καταλάβωμεν ἀντὰ τὰ ὑψώματα.

Ο Καμάρας ἐφριψεν ἔνα βλέμμα πρὸς τὰ ἔκει διὰ μίαν στιγμὴν ἐφάνη συγκινημένος.

«Ἐπειτα ἔχαιρετισε ἀπαθῶς:

— Εἰς τὰς διαταγάς σας, κύριε διοικητά, εἶπε. Θὰ τὰ καταλάβωμεν. Καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.

Ἐκράτησε καὶ τὰς δύο ὑποσχέσεις του. «Ο λόφος βοζ κατελήφθη ἐντὸς μισῆς ὥρας. Ο Καμάρας προχωρῶν μὲ δρμὴν ἐμπρός ἀπὸ τοὺς ἀνδρας του ἔπεισε πρῶτος.

Εἰς τὸ Κιλκίς, τὴν φωληὴν τοῦ βουλγαρισμοῦ, ποὺ ἐκαθαρίσθη πλέον, πρέπει νὰ στηθῇ

Κωνσταντίνος Καραγιαννόπουλος, αντισυνταγματάρχης του πεζιού, έπεισε εἰς τὰ προχώματα τοῦ Κιλκίς από ἔχθρικην λόγχην — Φωτογρ. Γαζιάδη

ένα ήρωον. "Οχι δμως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν δύναμιν, οὔτε εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἡρωῖσμόν, οὔτε εἰς τὸ Ἑλληνικὸν θάρρος. Τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, πὸν δταν βάλῃ μίαν κατεύθυνσιν, οὔτε η φύσις ἡμιορεῖ ν' ἀντισταθῇ εἰς τὴν δύναμιν τῶν πτερῶν του, αὐτὸ πρέπει ν' ἀπαθανατισθῇ ἐκεῖ, ὑψηλὸ καὶ μεγάλο διπος ἐδείχθη.

Οι Βουλγαροί κατοδιωκόμενοι ἀπὸ τοὺς εὐ-
ζώνους, μόλις ἐφθασαν ἐμπρὸς στὸ Κιλκίς, ἤνα-
ψαν μίαν πυρκαϊδίν εἰς διάστημα τριῶν χιλιο-
μέτρων. Ἐπίστεναν δτι τὸ τεῖχος αὐτὸ τῶν
φλογῶν καὶ τοῦ καπνοῦ, πὸν τοὺς ἔχωρισεν ἀπὸ
τὸν ἔχθρον, θὰ τοὺς ἐπροφύλαττε καὶ θὰ τοὺς
ἔδιε καιρὸν, νὰ παραταχθοῦν ἐκ νέου. Ἀκράτη-

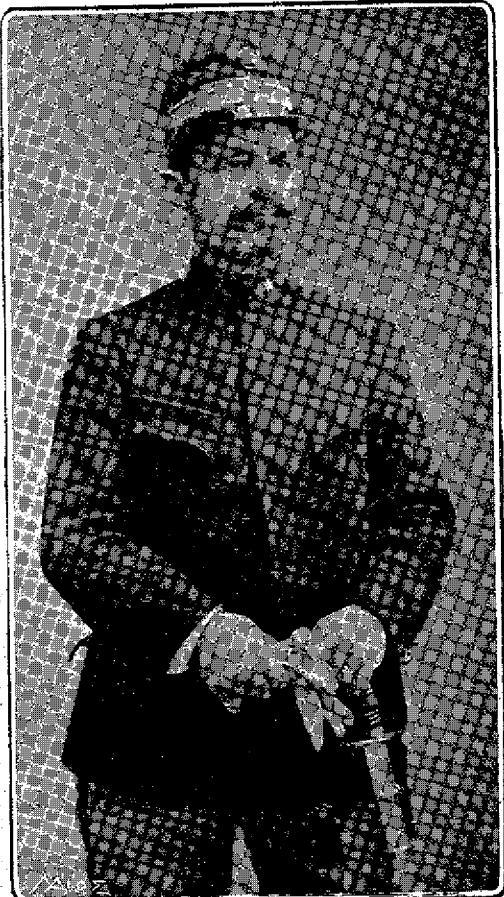
τοι δμως οἱ εὐζώνοι ἐπέρασαν μέσα ἀπὸ τὴν
φλεγομένην ζώνην. Πολλοὶ ἐκάπησαν καὶ μερι-
κοὶ ἐπαθαν ἀσφυξίαν. Οἱ ἄλλοι δμως ἐποδόθησαν
τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς διεσκόρπισαν.

— Τὸ εἰδα μὲ τὰ μάτια μου. Εἶναι πρωτο-
φανὲς εἰς τὴν στρατιωτικὴν ιστορίαν, τὸν ἐσκό-
τωσε Βουλγαρος στρατιώτης μὲ τὴν ξιφο-
λόγχην.

Αὗτὰ διηγεῖτο κάποιος τραυματίας ἀξιωματι-
κὸς διὰ τὸν ἥρωινὸν ἀντισυνταγματάρχην Καρα-
γιαννόπουλον. Ἐσκοτώθη εἰς τὸ Κιλκίς. Ὁπως
ὅλοι οἱ διοικηταὶ τῶν Ἑλλήνων συνταγμάτων
ἐπῆγαιναν ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς ἀνδρας τους. Μὲ
τὸ ξίφος γυμνὸν ἐπροχώρει ἐνθαρρύνων εἰς τὴν
ἔφοδον κατὰ τὸν Κιλκίς. Εἶχε προχωρήσει δμως
τόσον πολύ, ὅτε η λόγχη ἐνὸς Βουλγάρου στρα-
τιώτου μέσα ἀπὸ τὸ πρόχωμα τὸν ἐκτύπησε καὶ
τὸν ἀφῆκε νεκρόν.

Ο διηνοτολογαγός Μαρκαντωνάκης. Οι Βουλγαροί ἐπωφ-
ῆθησαν μᾶς ὑποχωρήσεως τοῦ λόχου εἰς τὸ Σαρίγκον,
ὅποιν ἦν τελικὴ ἔφοδος καὶ η κατάληψη του κατὰ τὴν
πλούσιαν πληγωμένος, τὸν ἀπετελείσαν μὲ τὴν λόγχην.

Ο ταγματάρχης Κατσιμῆδης. Εἰς μίαν δομητικὴν ἔφο-
δον τὸν τάγματος του ἐναντίον τῶν ὑψωμάτων τοῦ
Κιλκίς, ἔκεστος μεταξὺ τῶν πρώτων

Τοὺς ἐμψυχώντες ή ίδεα τοῦ θανάτου
μὲ τὸ δοητεῖνα δαφνοστέφανά του

γράφει ὁ ποιητής, πὸν η μεγάλη ψυχὴ τοῦ
ἀναπαυμένη εἰς τὸν Δρίσκον θ' ἀναγαλλιάζει
σύμερα μὲ τὰς θριαμβευτικὰς ἵσχας, πὸν μὰ
τῆς φέροντον ἀπὸ τοὺς μακεδονικοὺς κάμπους
οἱ ἀνεμοί. Κάθε θάνατος εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν
ἡτον ἐμψυχώσεις, παρόρμησις, προσταγή, σύ-
νημα. Ἡ ψτεροή πνοή τοῦ ἐνὸς ἐφώναζεν
«ἐμπρὸς» εἰς τοὺς ἄλλους. Ο συνταγματάρχης
Καμπάνης εἰς μίαν κεφανοβόλον ἔφοδον κατα-
τῶν Βουλγάρων ἔχασε τοὺς περισσοτέρους ἀξιω-
ματικούς του. Καὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας του εἰς
κάθε ἔκρηκτην βουλγαρικῆς ὁβίδος — αὐταὶ δπως
λέγουν, ἀπετέλουν μίαν φλεγομένην χάλοζαν,
πὸν ἐμαστίγωνε τὰς Ἑλληνικὰς γραμμὰς — ἐστρώ-
νοντο ἀπειροι εἰς τὴν γῆν. Ο συνταγματάρχης
δρόμῳν ἐπροπορεύετο ἐφιππίος;

— Ἐμπρός, Ἐμπρός!

Μίαν στιγμὴν ἐστάθη εἰς κάποιο θύμωμα διὰ
νὰ κατοπτεύῃ. Ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματι-
κοὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ προφυλαχθῆ. Αἱ ὅβιδες
ἔπιπταν βροχή. Σὲ λέγο αὐτὸς καὶ ὁ ἵππος του
ἔγιναν κομματία.

"Ἐνας ἀπὸ τοὺς λόφους τοῦ Κιλκίς, πὸν δ
καθένας τώρα εἶναι καὶ ἔνα Ἑλληνικὸν τρό-
παιον ἀντέτασσε ἀγρίαν ἀντίστασιν. Ὁλόκλη-
ρον βουλγαρικὸν σύνταγμα ἀπὸ τὴν κορυφὴν
καὶ τὰ πλάγια ἐμάχετο μὲ λύσσαν. Καταρρά-
κτες φωτιᾶς καὶ σιδήρου ἐκυλοῦσαν μανιασμέ-
νοι ἀπὸ ἐκεῖ ἐπάνω καὶ ἔχυνοντο εἰς τοὺς στρα-
τιώτας μας. Αἴφνηδίως ἔνα τάγμα ἐστηκόθη
ώσαν. σύννεφο ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν παράταξιν
καὶ ὀρμητησε πρὸς τὸν λόφον. Ἐπὶ κεφαλῆς ἦτο
ὁ ταγματάρχης Διαλέτης. Ἡτον δ πρῶτος πὸν
ἔπεσε, μὲ μίαν σφάιραν εἰς τὴν κοιλίαν. Οι
στρατιώται του δμως ἐξηρκολούθησαν τὴν ἔφο-
δον, καὶ ἀργότερον ὅταν αὐτὸς μεταφερόμενος
εἰς τὴν Θεσσαλονίκην μὲ τὸ φρεσίον ἐξεψυχοῦ-
σεν, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου εἶχε στηθῆ ή
σημαία τοῦ τάγματός του."

Ἀνδρεάς Κορομηλᾶς ἀντισυνταγματάρχης τοῦ πυροβολι-
κοῦ. Ἐπεισ κατὰ τὰς πρώτας μάχας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρα-
τοῦ ἐναντίον τῶν Βουλγάρων

Τό αίμα μιλᾶ. Κάθε πάθημα, κάθε πληγή εξητοῦσεν ἐπιδίκησιγ. Ο στρατιώτης ἀφινέ τὸν πληγωμένον σύντροφον καὶ δομοῦσε κατὰ τοῦ ἔχθρου. Ο Βασιλεὺς δταν εἰδες κάποιον εὑζωνον, ποὺ τὸν ἔφερναν αἰμόφυστον εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἐστράφη πρὸς τὸν Σέρβον συνταγματάρχην Βάσιτς καὶ εἶπε:

— Θὰ μοῦ τὸ πληρωσούν πολὺ ἀκριβὰ αὐτὸ τὸ αίμα.

“Ολον τὸ ἔπος τδῦ πολέμον αὐτοῦ μᾶς τὸ ἔδωκεν εἰς δλίγα λόγια ἔνας ἥρως στρατιώτης, δ ταγματάρχης Κουτήφαρης.

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΨΥΧΗ

Καθόμαστε πάνω σὲ πέτρες καὶ κοντὰ στὸ ζερό δέμα.

Η νύχτα ήτανε σκοτεινή; μαύρη πολὺ, καὶ δ οὐρανὸς καταστόλιστος ἀπὸ ἀστέρια. Στὸν ἀέρα ἔτρεχε μιρούδια χόρτου καὶ δυνατὴ μυρούδια ποτιᾶς ζῶν.

Εἶχαμε σιωπήσει γιὰ λίγο. Ο πόλεμος, ποὺ πάλι ἔχότανε, μᾶς εἶχε μελαγχολῆσει. Αὐτὸ μόνο. Ἀλλ’ ἔνα ὅλο ποὺ σιγά-σιγά μᾶς κύκλωνε, βαδίζοντας ἀπὸ πολλὲς μεριές, καὶ ποὺ μᾶς φαινόταν σὰ σύννεφο μαῦρο ἀπέραντο, μὲ ζωή, σύννεφο χιλιοκέφαλο, καὶ ποὺ δουφούστε τὰ πάντα στὸ περασμά του, αὐτὸ μᾶς τρόμαζε. Θὰ μποροῦσε ἡ φυλή μας νὰ ἀνθεξῃ σ’ αὐτὸν τὸν νέο κατακλυσμό;

— Γιὰ πές μας, Γιάννη, γιὰ κεῖνα ποὺ μοῦ ἔλεγες μιὰ βραδειά, ποὺ πήγατε στὸ χωριό μὲ τοὺς Βουλγάρους!... εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς σ’ ἔνα νέον, ποὺ εἶχε πολεμήσει ἀντάρτης μὲ Βουλγάρους ἀντάρτες στὴν ἀρχὴ τὸν πολέμου.

Σὰ νὰ βαριώταν ὁ φύλος, ἀλλὰ τὸν βιάσαμε!

«... Θέμαστε καμιὰ σαρανταριὰ ἐμεῖς, καὶ ἄλλοι τόσοι θάτανε οἱ Βουλγάροι ποὺ σιμέαμε. Ἀμά φθάσαμε κοντὰ στὸ χωριό, ἵσαμε τρακόσα, τριακόσα πενήντα μέτρα — δὲ θάτανε πιὸ πολὺ — ἀπὸ ἔνα σπίτι μᾶς ἀρχινοῦν στὸ τουφεκίδι!... Οι Βουλγάροι εἰνθὺς τὸ σκάζουνε!... Πήγανε καὶ πιάσανε μιὰ ὄφη!...

Γιουρντάρουμε μεῖς καὶ πάμε κοντὰ στὸ σπίτι, μιά, δυό, σποῦδη τὴν πόρτα καὶ μπαίνουμε μέσα. Εἶη Τοῦρκοι βρισκόνταν δλοι-δλοι μέσα καὶ τὸν σκοτώσαμε.

Οἱ ἄλλοι Τοῦρκοι εἶχανε φύγει, καὶ στὸ χωριό δὲν ἔμειναν, παρὰ λιγοστὲς γυναικες, ἔτσι μᾶς εἴπανε οἱ Χριστιανοί, καὶ κάτι κοντσοὶ καὶ γεροντάκια. Πάνω...

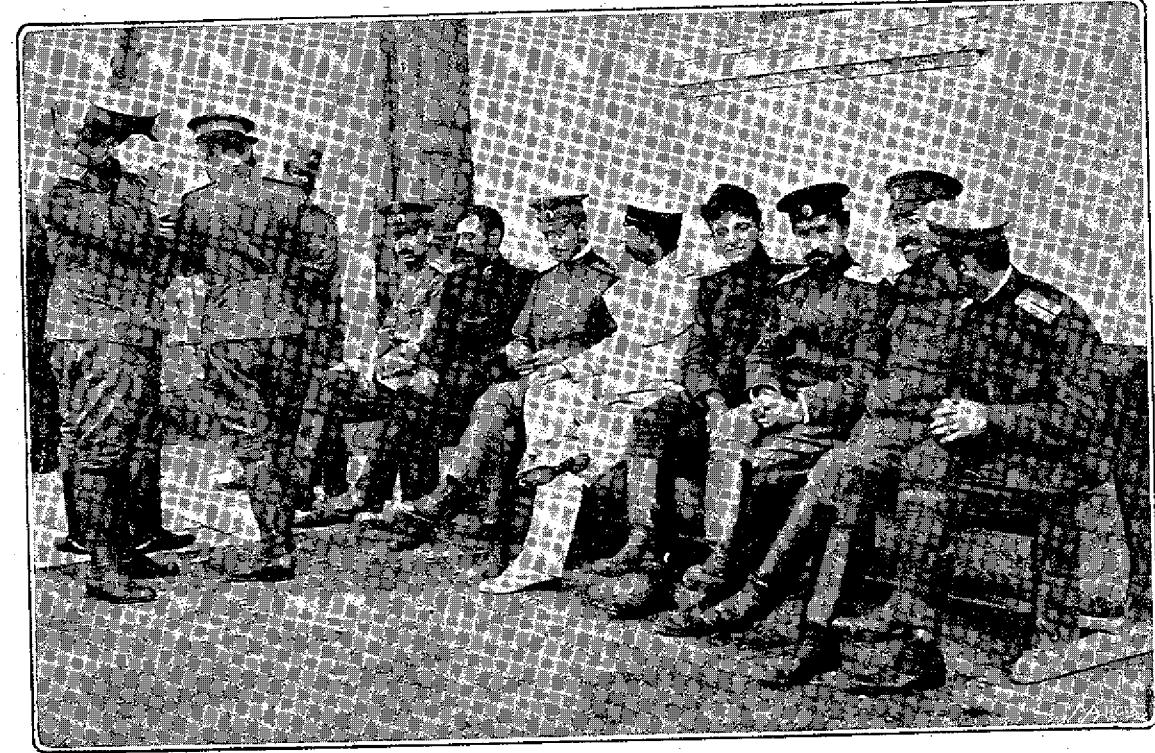
Ἐξειψυχοῦσεν εἰς τὸ χειρουργεῖον τῆς Μπάλτσας. Μόλις δ Βασιλεὺς ἐπλησίασεν εἰς τὸ κρεβάτι του, ἐπροσπάθησε ν’ ἀνεγερθῇ καὶ ἡρώτησε μὲ ἀσθενικήν φωνήν:

— Μεγαλειότατε, προχωροῦμε;
— Προχωροῦμε, προχωροῦμε. Υποφέρετε πολὺ;

Ο ἑτοιμοθάνατος ἔχαμογέλασε:

— Φθάνει ποὺ προχωροῦμε, Μεγαλειότατε, κ’ ἔγω δὲν ὑποφέρω. Θὰ πάγω στὸν Παράδεισο!

Σὲ λίγο ἔκλεισε τὸ μάτια.

Βουλγάροι διεισιατικοί αἰχμαλωτοί — Φωτογρ. Δ. Γαλάνη

Ελληνικὰ καλά, σὰν καὶ μᾶς! Πήγαναν γιὰ κάποιο χωριό. Ἐβόριο, νομίζω, τὸ λέγανε. Ἀλλὰ καὶ στὸ χωριό αὐτὸ Τοῦρκοι δὲν εἴτανε, δλοι τὸ εἶχανε βάλει στὰ πόδια καὶ οἱ Βουλγάροι δικήκανε στὰ σπίτια καὶ τὰ γδύνανε.

Μαζὶ ἔχασα καὶ τοὺς δικούς μου συντρόφους. Εἶχανε καὶ αὐτοὶ κάπου χωρῆ. Μὰ ποιὸς ἔχει τὸ μέλι στὰ δάχτυλά του καὶ δὲν τὸ γλύφει;

— Εγὼ γύριζα δῶ καὶ κεῖ γιὰ νὰ τοὺς βρῶ. Ποῦ!... Σὲ μιὰ αὐλὴ ποὺ ἔκανα μέσα νὰ μπῶ, βλέπω ἀνοιχτὴ μιὰ κάμαρα μεγάλη γεμάτη καλάμποκι, ἔτσι μὲ τὸ κούτσουρό τους, καὶ μέσα, τὸν Βουλγάρο καπετάνιο νὰ ψάχνῃ... Εγὼ ἔκανα πέρα νὰ φύγω, ἀλλὰ δὲ θάκανα δέκα βήματα καὶ ἀκούω φωνές μέσα. Γυρίζω πίσω καὶ βλέπω τὸν Βουλγάρο νὰ σέρνη μιὰ γυναικα!... Τὴν εἶχε βρῆ μέσα στὸ καλαμπόκι κρυμμένη!...

— Μοῦ χειροφτῆ!... Ποῦ νὰ ἔξερε τὶ μυρούδια ἔχω γώ!...

Τραβήχθηκα καὶ ἀνέβηκα πάνω σ’ ἔνα κοντὶ σπίτι.

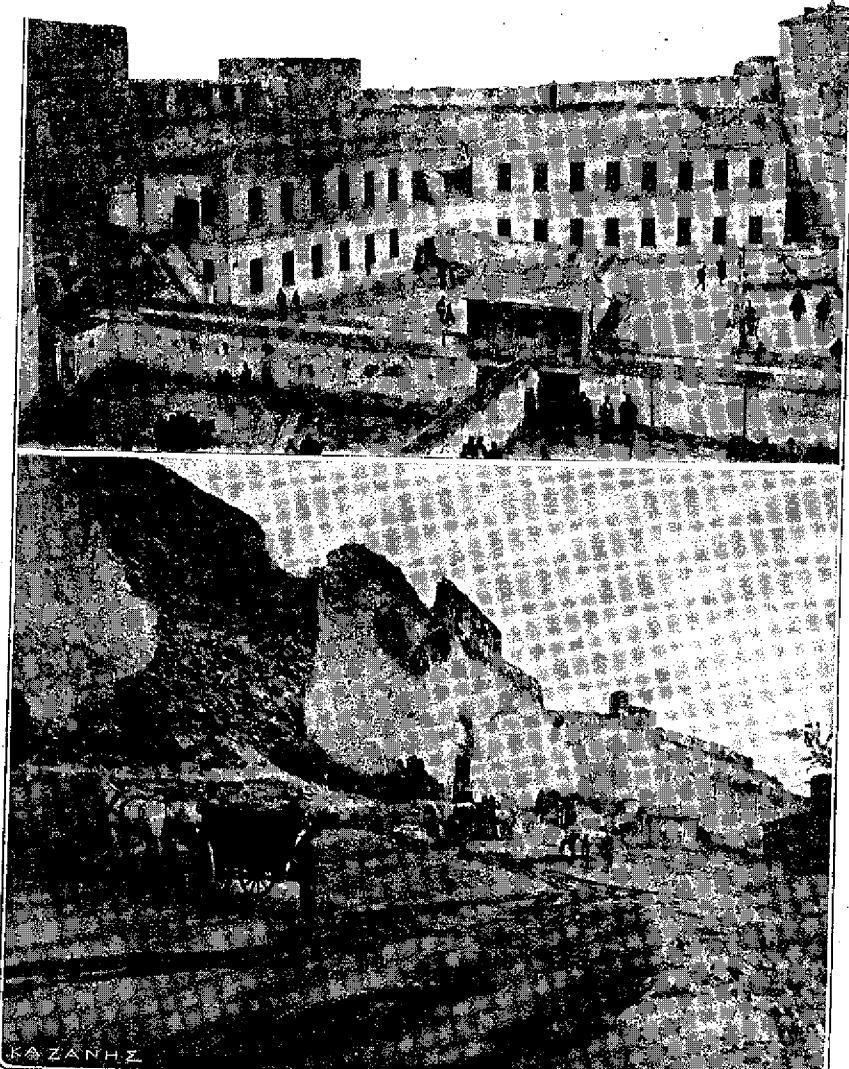
Μέσα εἴτανε τέσσερες Βουλγάροι καὶ ψάχνανε

καὶ μαζεύανε. Καὶ δὲν ἀφίνανε τίποτα, τίποτα, δλα τὰ μαζεύανε! Ενας κοντόχοντρος εἶχε πάρει ως καὶ κάτι παληοκόφινα καὶ κύταζε νὰ βρῇ τὰ πιὸ γερά. Ανεβαίνω πάνω στὸ ἀνῶγι καὶ ἀπὸ τὸ παραδύο ἔρριξα μιὰ ματιά ἔξω.

Ελδα τότε ἔνα πρᾶγμα, βρὲ παιδιά, πού, ἀν καὶ συνηθισμένος σὲ αἴματα καὶ σφαγές, δὲ θὰ τὸ λησμονήσω ποτέ!... Είδα τὴν γυναικα, κείνη ποὺ εἶχε κρυφτῆ στὰ καλαμπόκια, νὰ τὴν σέρνω πάλι ὁ καπετάνιος στὴν αὐλὴ ἀπ’ τὰ μαλλιά, κρατῶντας στὸ ὅλο τοῦ χερὸς τὴν μασάρα του. Ενας ἄλλος Βουλγάρος τῆς κρατοῦσε τὰ χέρια! Στὴ μέση τῆς ἀνδρῆς τὴν ὄγκει τάστω, κάνει ἔτσι δὰ καὶ τῆς πατᾶ, δπως κάνουν στὰ δρνιά, τὸ στήθος. Αὐτὴ πιάνει τὸ μαχαῖρι, δ καπετάνιος τὸ σέρνει μὲ δύναμι καὶ τῆς πατᾶ μιὰ στὸ λαμπό!... Υστερα τὸ χώνει μέσα στὸ στήθος, τὸ κατεβάζει καὶ τῆς σχίζει τὴν κοιλιά!... Καὶ τὸ μέσηρο χώνει τὰ χέρια του καὶ τῆς πετᾶ δλα ἔξω!... Καὶ κάνει μιὰ καὶ βάνει, δλο αἴμα, τὸ μαχαῖρι στὴ θήκη.

Τὸν βρῆκα υστερα στὸ δρόμο. Πλησίασε νὰ νυχτώσῃ.

— Ελα, μοῦ λέει δ καπετάνιος δ Βουλγάρος,

1 Λι φθερού φυλακαι την Επαπανωγίου της Θεσσαλονίκης — 2 Εύσοδος και τείχη της ακροπόλεως της Θεσσαλονίκης — Συλλογή Α. Ζάχου

έλα νά φᾶς, έχουμε κατσικά!... Νά δῆς πῶς τὸ ψήνουμε μεῖς!...

Καί, μά τὸ Θεό, ξέρουνε καὶ τὸ ψήνουνε καλά καὶ καλά!... Δὲν ὑπάρχει ἄλλος!...

Τὸ κατσικά εἴτανε ἔτοιμο, ψημένο καὶ περίμενε μέσα σ' ἔνα Βουλγάρικο σπίτι...

Πάσι κοντὰ δὲ καπετάνιος, τραβάσει τὴ μαχαίρα του, κείνη ποὺ εἶχε σκοτώσῃ τὴ γυναῖκα, καὶ δίνει μιὰ καὶ κόβει ἔνα κομμάτι, ἵσαμε μια, μιάμιση διά.

— Σοῦ φτάνει αὐτό; μὲ δωτᾶ.

— Δὲν τὸ θέλω!... τοῦ ἀπαντῶ.

— Γιατί; μοῦ λέει.
— Γιατί; Βρὲ ἀδελφέ, τοῦ λέω, ἔτσι μὲ τὰ αἷματα ποὺ ἔσφαξες τὴ γυναῖκα, νὰ φάω ἀπ' τὸ αἷμα της;...
Ο καπετάνιος ἔβαλε τὰ γέλια.

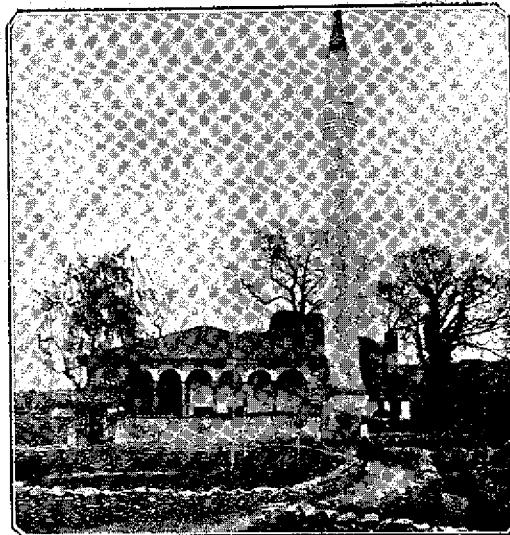
— Βρὲ τὸν κοντό!... Καὶ τί ἔχει νὰ κάνῃ αὐτό;... Αἴμα τὸ ἔνα, αἷμα καὶ τὸ ἄλλο.

Τὴν ἀλλή μέρα δὲν ἔρω πῶς ἔτυχε καὶ ἀνοίξα ἔναν παλιὸ τόμο τῆς «Ἐστίας». Μέσα κεῖ βλέπω ξαφνικά: Βούλγαροι Κλέφτες!... Τὸ διάβασα δύπως ἔνας πολὺ διφασμένος πίνει νερό.

Ἐγραφε γιὰ Βουλγάρους κλέφτες ἔνας Γάλλος, δὲ Δοζόν, ἐκδότης σερβικῶν καὶ βουλγαρικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. «Ταν καὶ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ τραγούδια. «Ολα αὐτὰ μεταφρασμένα ἀπ' τὸν κ. Ν. Γ. Πολίτην.

..... Ἐν Ἑλλάδι δὲ Κλέφτης, λέγει, καὶ ἐν Σερβίᾳ δὲ Ούσκων καὶ δὲ Χαϊδούκ παρέτεινον μετ' ἀνδρείας, δεινῶς κινδυνεύοντες, τὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ ἔνενος δεσπότουν. 'Αλλ' δὲ Βουλγάρος Χαϊδούτ, ὃς συνάγεται ἐκ τῶν ἀφηγουμένων τὰ κατορθώματα του δημοτικῶν

ἀσμάτων, εἰνε πρόστυχος καὶ ὄγριος φρονεύς, ἀνανδρος ληστής, πρός δὲν συγχρινόμενος δὲ Μπαλκάν τελεπήγε, δὲ Τούρκος ληστής του Αἵμου, κατὰ τὴν παρατήρησιν Ἀγγλού τινός συγγραφέως, φρίνεται ἥφως ἱπτοτικάτος. 'Ο Χαϊδούν ἔνεδρεύει ἐν ταῖς δημοσίαις διδοῖς, δτῶς ἀρπάσῃ τὰς χρηματοπομπίας τῶν Τούρκων, χωρὶς βεβαίως νὰ δρμάται εἰς τοῦτο ἐξ αἰσθήματος φιλοπατρίας μόνον καὶ κύρων σκοπούν ἔχει τὸ λάφυρον, οὐδέποδε δὲ τῶν ἀσμάτων ὑποδηλοῦται καὶ πόρωνθεν μῖσος πρὸς τοὺς Τούρκους. 'Η διαφορὰ τοῦ φρονιματος εἰνε προδηλοτάτη ἐν τῇ βουλγαρικῇ μημῆσει συντόμου καὶ καλοῦ σερβικοῦ ὁσματος, μετατραπέντος ἐν τῷ βουλγαρικῷ εἰς ἀφήγησιν ληστρικῶν βιαιοπραγίων. 'Ο ἀνδρεῖος Μάρκος γεωργεῖ τοὺς ὅγρους του, πρὸς ἔνδειξην καταφρονήσεως τῶν Γενιτσάρων, ἀλλ' δ

Τζαμί ἐντὸς τῆς ακροπόλεως τῆς Θεσσαλονίκης
Συλλογή Α. Ζάχου

Βούλγαρος Τατοῦντος, ἀφ' οὗ ὑπείκων εἰς τὰς προποτάς τῆς μητρὸς γίνεται καὶ σύντος γεωργός, ἐνεδρεύει εἰτα ἐν τῷ ἀγρῷ, διποὺς ἀπογυμνώσῃ τοὺς ὅδοις πορσούς. 'Ο Χαϊδούντ εναβρύνεται διὰ τοὺς φόνους, οὓς διέπραξεν, ἔγκαιρομένος δτὶ «ἔκαμε χήραις καὶ δρφανά» ἐν φῷ "Ελλήνην κλέφτης καινῆται, δτὶ."

Ἐκαμε Τούρκαις δρφαναῖς, ἔκαμε Τούρκαις χήραις.

'Αλλ' δποία ἡ διαφορὰ τῶν βουλγαρικῶν καινῆσεων, ἀπὸ τῶν ὑπερηφανῶν τούτων λόγων τοῦ "Ελληνος.

Ἐγὼ ἁγαῖς δὲν γένουμαι, Τούρκους δὲν προσκυνάω!

ἡ ἀπὸ τῶν γενναίων λόγων τοῦ ὄδαμάστου κλέφτου Στεργίου'

Οσφ χιονίζουν τὰ βουνά Τούρκους δὲν προσκυνοῦμε, στοῖς χώραις σκλάβοι κατοικοῦν, στοὺς κάμπους μὲ [τοὺς] Τούρκους.

Χώραις λαγκάδια, καὶ ἔρημαις ἔχουν τὰ παληνάρια, Παρὰ μὲ Τούρκους, μὲ θεριὰ καλύτερα νά ζούμε!

Ἐίνε ἀναντίρρητον, δτὶ δπως ενδοκιμήσωσι τοιαῦτα οἰστήματα, ἀπαιτεῖται νά ὑποβοηθῇ καὶ ἡ φύσις τῆς χώρας. Οἱ γενναῖοι ἀνδρες καταφεύγουσιν εἰς μεδογίους χώρας, ἡ εἰς δύσβατα δρη καὶ ἔκειθεν ὄρμώμενοι ἐπιτίπουσι κατὰ τῶν πεδιάδων ὅπου σκλάβοι προσκυνοῦν τοὺς Τούρκους, ὃς λέγει τὸ Ἑλληνικὸν φόρος. 'Αλλ' δὲ Αἵμος καὶ ἡ Ροδόπη ὄδαμάστης ὑπολείπονται κατὰ τοῦτο τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ὄλύμπου, καὶ ἡσαν ἐπίσης πρόσφοροι εἰς τοιούτους ἀγῶνας: ἀν δὲ διατρέχων τὸ ενάλιων Σοῦλι θαυμάζῃ τὸ ἡρωίκον θάρρος τῶν εναριθμῶν προφύτων αὐτοῦ, οἱ δποίοι ἐπὶ μακρὸν κατωρθωσαν νά καταπολεμήσωσι τὸν Ἀλῆ πασδί, πάντες ἐπίσης θαυμάζουσι, πῶς ἐν τοῖς ἄσμοσιν, ἀτινα ἐποιήθησαν ἐν ταῖς κορυφαῖς τοῦ Γηραιοῦ ὄφους, τῆς Ρίλας καὶ τοῦ Περίνη, δὲν ἀκούνεται οὐδὲ ἀσύνεστάτη διαμαρτυρία κατὰ τῆς τουρκικῆς δεσποτίας.

¹ Πορον ἀριθ. 20.

Η ΜΩΡΑ ΤΟΥΡΚΙΣΣΑ¹

Δημοτικὸ γραγοῦδι τῆς Βουλγαρίας

Ο Δάλτισσος τοὺς συντρόφους του μαζεύει καὶ τοὺς λέει. «Συντρόφοι μον πεσήφανοι, καὶ πρότα παλληράδια, κρυφό μαντάτο μούστελαιν, κρυφή παραγγελία, πῶς ἡ Κερίμα θὰ διαβῇ, ἡ ἀσποτ Τουρκοπούλα, μὲ πεντακόσους Γκέγκηδες, μὲ κύλιους Αραπάδες. Ποιός εἰνε ἀξιος καὶ καλός, ποιός εἰνε παλληράδι νά την γελάσῃ τεγνικά τὴν διμορφή Κερίμα, πάχει τὰ γρόσα τὰ πολλά, καὶ τὰ χρυσά γιορτάνια; νά της φιλήσῃ τὸ λαμπό, νά πάρῃ τὸ γιορτάνια;»

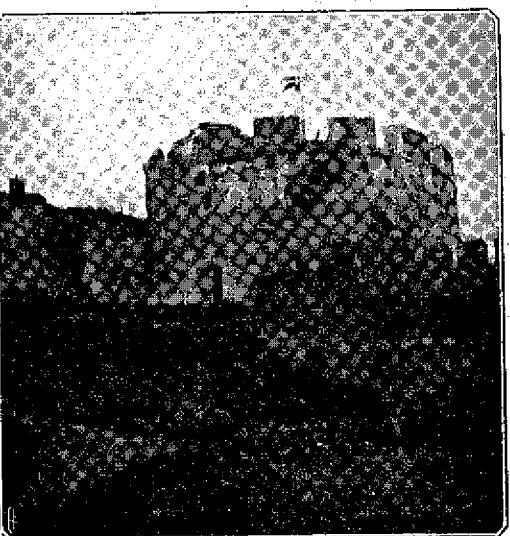
«Ολοι τοὺς ἔφοβήθηκαν, κανεῖς δὲν ἀποκρίθη, μόνον δὲ λεβέντης Δημητάρο, ἔκεινος δὲ φοβήθη.

«Γιά κάτοε χάμον, Δημητάρο, στὸ νοῦ σου μήν τὸ βάνεις, τὸ εἰν 'η Κερίμα ξένανη, καὶ δὲν θὰ τὴν γελάσῃς, καὶ θὰ σὲ καμη νά χαθῆς, κοτία στὴ λεβεντιά σου!»

Ο Δημητάρο δὲ μίλησε, δὲν ἀνοίξε τὸ στόμα.

Ντύνεται καὶ στολίζεται καὶ πάει νά τὴν εὔη.

«Απὸ μακρὰν τὴ καιρετῷ καὶ ἀπὸ κοντὰ τῆς λέει. «Κερίμα μον πεσήφανη, διμορφη Τουρκοπούλα, ἔγω για σένα κάνομα, τὸ νοῦ μου τὸν ἐπῆρες γιὰ διώξεις τοὺς ἀνθρώπους σου, γιὰ νά σου πῶ δυδὸς λόγια.»

Πόρος απὸ τὸ Επαπανωγίον (Γεντι-Κουλέ) τῆς Θεσσαλονίκης — Συλλογή Α. Ζάχου

Κ' ἐκείνην ἐγελάστηκε, διώχνει τοὺς Ἀρβαίταις καὶ ἀφήσεις τὸ Δημητάρο νά μήν στὸν ἀραμπά της.

«Κερίμα μον, ἀγάπη μον, γιὰ σήκω τὸ κεφάλι, νά σε φιλήσω στὸ λαμπό καὶ στὰ χρυσά γιορτάνια.

Κ' ἐκείνην ἡ ἀστιλλόγιστη σηκώνει τὸ κεφάλι καὶ ὁ Δημητάρο τὴς τόκουψε καὶ παίρνει τὰ γιορτάνια,

καὶ τὸν φάρανται κατὰ τὸν θαυμάζουσι, πῶς ἐν τοῖς ἄσμοσιν, ἀτινα ἐποιήθησαν ἐν ταῖς κορυφαῖς τοῦ Γηραιοῦ ὄφους, τῆς Ρίλας καὶ τοῦ Περίνη, δὲν ἀκούνεται οὐδὲ ἀσύνεστάτη διαμαρτυρία κατὰ τῆς τουρκικῆς δεσποτίας.

"Άλλο τραγοῦδι βουλγαρικό¹

Ο Κόγιος, θέλων νὰ γίνῃ ληστής διὰ νὰ συνάξῃ λάφυρα, ή νὰ σκοτωθῇ, λέγει πρός τὴν σύζυγόν του Στάναν νὰ τὸν ἀναμένῃ ἐπὶ ἐννέα ἔτη. «Αν δὲν ἔλθῃ ἔως τότε, εἰνε ἔλευθέρα νὰ νυμφευθῇ ὄλλον. Παρῆλθον ἐννέα ἔτη καὶ εἰς μήν' ὁ Κόγιος δὲν ἐπανήρχετο. Πολλοί γαμβροί ἔζησαν τὴν Στάναν, ἀλλ' ἐπεινὴ δὲν ἦνεις νὰ νυμφευθῇ, φοβουμένη τὸν πρώτον ἄνδρα, ἀν καὶ πορῆλθεν ἡ ὑπὸ αὐτοῦ ταχθεῖσα προθεσμία. Ἀλλ' ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός της τὴν ἀναγκάζει νὰ νυμφευθῇ. Ομως μίαν νύκτα κρούει τὴν θύραν ὁ πρῶτος σύζυγος· η Στάνα ήτο μόνη ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀνοίγει προ-

¹ Dozon άριθ. 35.

θύμως τὴν θύραν καὶ εἰσέρχεται ὁ Κόγιος μὲ τὰ παλληκάρια του.

«Στάνα καλή, Στάνα ἀκριβή, θέλεις νὰ μᾶς φιλέψῃς νὰ μᾶς κερνᾶς γλυκό κρασί, νὰ φέγγης μὲ λαμπάδα;»
«Κόγιο καλέ, Κόγιο ἀκριβέ, ἔγώ νὰ σᾶς φιλέψω νὰ σᾶς κερνῶ γλυκό κρασί, νὰ φέγγω μὲ λαμπάδα.»
Κι' αὐτὸς τῇ Στάνα ἔγδυσε, τὴν ὄλευψη μὲ πίσσα καὶ ὑστερα τὴν ὄνταφε, νὰ φέγγῃ σᾶν λαμπάδα.
Τρεῖς μέραις τρώγαν κ' ἔπιναν, τρεῖς μέραις καὶ τρεῖς [νύχτες]
κ' η Στάνα τὸ τραπέζι τους φωτίζε σᾶν λαμπάδα.

Αὐτὴ εἶνε η Βουλγαρικὴ ψυχή.

A. N. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

Ο Διάδοχος ἐπευφημούμενος υπὸ τοῦ στρατοῦ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ*

— ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ —

Σὰν τῆς στεριδᾶς τὸ Κάστρο, κάστρο δὲν εἰδᾶ
Πῶχ' ἀσημένιες πόρτες κι' ἀργυρᾶ κλειδιά.
Αργυροῦ ἀργυρᾶ κλειδιά! Κάστρο δὲ θὰ δοῦμε πιά.
Τριγύρου-γύρου σίδερα καὶ μέσα φριμαντζόλια

καὶ μέσα στὰ φριμαντζόλια μιὰ κρουσταλένια βρύση,
ποὺ κελαϊδοῦνε τὰ πουλιά καὶ κλαῖνε τὰ παγώνια.
Κλαῖνε καὶ μοιρολογοῦν.. Κάστρο δὲν θὰ ξαναϊδοῦν.
Τοῦρκοι τὸ πολεμοῦσαν χρόνους δώδεκα

χρόνους μῆνες δεκατρεῖς, φραγκοπούλα θὰ γενῆς.

Μὰ γιὰ νὰ μποῦνε μέσα δὲν εἶχαν τὸ κλειδί.

Κ' ἔνα μικρὸ Τουρκάκι καὶ μάγισσας παιδί

ἔκανε τὴν ἀπόφασι νὰ πάρῃ τὸ κλειδί.

— «Κάστρο σᾶς παραδίνω. Τί μου δίνετε; »

— «Χίλι' ἀστρα τὴν ἡμέρα κ' ἐκατὸ φλουριά

καὶ μιὰ καλή κοπέλα μὲς στὴν ἀγκαλιά.»

Μὲ μιὰ ὄκα μπαμπάκι ἀγκαστρώθηκε

στὴν πιὸ μεγάλη πόρτα πῆγε ξαπλώθηκε.

— «Ανοίξετε τὴν πόρτα γιατὶ κοιλοπονῶ

νὰ μπῶ νὰ τὸ γεννήσω καὶ ὑστερα νὰ βγῶ.»

Ως ποὺ ν' ἀνοίξεις η πόρτα χλιοι μπήμανε.

κ' ως ποὺ νὰ καλανοίξῃ δὲν εἶχαν μετρημό.

Τότε η βασιλοπούλα σᾶν εἶδε τὰ δεινὰ

πῶδες δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα δὲν περιμένει πιά.

Πέφτει ἀπὸ τὸ παραδύνοι κατακρημνίζεται.

Μήτε σὲ βράχο πέφτει μήτε σὲ λαγκαδιό.

Σ' ἐνὸς ἀράπη χέρια πέφτει καὶ ξεψυχᾶ.

Μπήκαν τότες οἱ Τούρκοι μὰ δὲν εύρηκανε

οὔτε βασιλοπούλα οὔτε καὶ βασιλιά,

γιατὶ κ' ἐκεῖνος φεύγει μὲς ἀπ' τὰ τεχνικά.

Καὶ σᾶν τὰ πῆραν οὖλα τὸ βάλανε φωτιά

Κ' ἔμεινε ἀπὸ τότες τὸ κάστρο στὴν Τουρκιά.

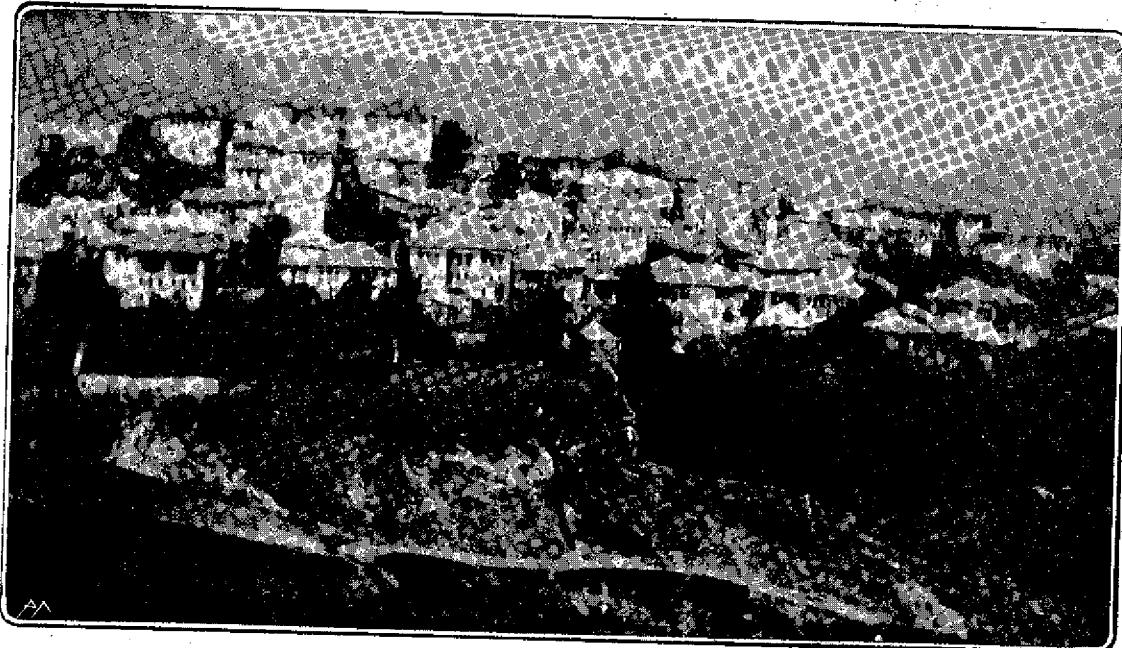
* Τὸ «Τραγοῦδι τῆς Περγάμου» μᾶς ἔστειλε ὁ Ι. Λ. Παραράς μὲ αὐτὰ τὰ λόγια:

«Κατώρθωσα ἐπὶ τέλους καὶ μὲ τὴν ἀκούσαστην προσπάθειαν τοῦ ι. Θεοδώρου Καμπούρογλου νὰ εῦρω τὸ Τραγοῦδι τῆς Περγάμου ἀλλὰ δχι μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν, διότι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πρώτον στίχον ποὺ φαίνονται γνήσιοι, οἱ ἄλλοι εἶναι μεταγενέστεροι καὶ χαλαροί. Φαίνεται τὸν ἐπρόσθεσαν κατόπιν ὅταν λησμόνησαν, μὲ τὸν καιρόν, τὸ πρῶτο τραγοῦδι. Πάλιν δέν παύω νὰ ἔρωτῶ.

«Θὰ εἶναι ώραια νὰ τὸ ξεθάψωμε μέσα σὲ κανένα καλύβι, ἀπὸ καμιὰ γρηγούλα.»

Πέργαμος

Μεθ' ὑπολήψεως
ΛΑΜΠΡΟΣ Α. ΠΑΡΑΡΑΣ

Ηπειρος: Αργυρόκαστρον

ΠΑΛΙΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ—Η ΑΘΗΝΑ ΜΑΣ

Είς τὸν ὁγαπητὸν συνεργάτην, ὃς εἶναι ἀνάμνησις εὐλαβικὴ τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ διὰ τὸ μυθιστόρημά του «Ἡ Ἀθήνα μας», διόπου μέσα εἰς τὴν ἀφήγησιν ἐπεισοδίων τῆς ἀδηναϊκῆς ζωῆς, χαροῖται ἔμορφες σελίδες μὲ δύναμιν περιγραφικῆν.

ΟΔ' Η ΑΘΗΝΑ

Ἄλι ἄμαξαι ἐκινοῦντο βραδέως καὶ οἱ ἵπποι τῶν δύο νέων ἀντικομόνουν.

Δεξιὰ καθὼς διένεβανον πρός τὰ Πατήσια, τὸ πλήθος ἡ μανιάς διέπιπτον ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου. Οὐλόληρη ἡ Ἀθήνα, ἡ Ἀθήνα ποὺ ἐννοοῦσε νὰ διασκεδάσῃ, ποὺ εἶχεν ἀνάγκη ν' ἀνατνεύῃ, ποὺ ἐπιθυμοῦσε νὰ ἐπιδειχθῇ, ποὺ ἤθελε νὰ 'δῃ, εἶχε ξεφορονισθῇ ἕκει μὲ τὴν ίδια συμμετρία ποὺ θγάνουν ζεστά, ζεστά τὰ ψωμά, ἐπάνω στὸ φουρνόσυνο.

Ἡ Ἀθήνα ποὺ εἰναγάκετο δλὴν τὴν ἐβδομάδα μὲ τὸ κεφάλι, μὲ τὸ χέρι, μὲ τὸ πόδι, ἥ μὲ τὴν μέση, ποὺ ἐλιύοντες στὸν ἴδρωτα. Ἡ ἐμπορικὴ Ἀθήνα, τῶν δόδων Αἰόλους καὶ Ήροιν καὶ ἡ βιομήχανικὴ Ἀθήνα τῆς δόδου Ήφαιστους καὶ τῆς συνοικίας Νεαπόλεως, ἡ Ἀθήνα ποὺ ἐπὶ ἐξ μέρες ἔγραψε βιβλία καὶ ἐμουντζούνων ἐφημερίδες, καὶ ἔφτιαν ψωμά καὶ ἔραβες φουστάνια ἡ πανταλόνια, ποὺ ἔκαμψε κλειδαρίες, ποὺ πούλωντες χαστεῖς, ποὺ ἀντίγραφε δικόγραφα, ποὺ μαύριζε χαρτόσημα γιὰ τρεῖς σφράντζικες, ποὺ ζεγεννοῦσε γυναικες, ποὺ ἔβαζε βιζικάντια, ποὺ ἔκοψε βεντούζες, ποὺ ἔβγαζε δόντια, ποὺ καρφώντες κάσσες, ποὺ ἤκουε τὸν Καλλιγά καὶ τὸν Κωστήν, ποὺ δίδασκε τὰ εἰς μι ρήματα.

Καὶ νόμιζε πλέον δ Στάνας πῶς ἔβλεπε νὰ περπατοῦν μὲ τὰ Κυριακάτικά τους, πῆχες καὶ σφυριά καὶ γραμματικές, καὶ σεβιτσάλια, καὶ βελόνες, καὶ κουβαρίστρες, καὶ καλαμάρια, καὶ πέννες, καὶ καλαπόδια.

Κόσμος κακομοίοικος, ωραῖτικός, ἀποπλητικός, χρονετικός, ἐκνευριούμενος, κούμος φρικτῶν καὶ θαυμασίον βιοπαλαιστῶν, κατακτώντων τὴν ζωὴν σπιθαμῆν πρὸς σπιθαμῆν, τὸ καρβέλι ψύχα πρὸς ψύχα. Καὶ περιπατοῦσαν πλέον ζεδιγκότες μαύρες, μαύρινές ὡς τὸ γόνιο, μὲ μαύρα πανταλόνια, μὲ μαύρο γελέκο, μὲ μαύρο καπέλλο, μὲ μαύρη γραβάτα, μὲ μαύρο ψιλό, ψιλό μπαστονάκι, μὲ μαύρο γάντι στὸ δεξιὸ τὸ χέρι. Καὶ φαίνονταν ἡ τσάκισες ἢ τές ζεδιγκότες αὐτές, τσάκισες ποὺ πρόηλθον ἀπὸ τὸ ἔξαρμερο κλείδωμα αὐτῶν μέσα στὸ σεπτέτι καὶ νόμιζες πῶς μύριζαν ἀκόμη ἀπὸ τὴν μυριδιά τοῦ ξύλου καὶ είχαν τὴν ίδιατερη ἔκείνη μυριδιά τοῦ κλειδωμένου πρόγυματος. Καὶ σουλατσάριζαν πλέον τὰ μουσαρὲ ἀντίκ καὶ τὰ μεταξωτὰ τὰ ξαναβαριμένα καὶ τὰ υφάσματα τοῦ 62, μὲ τοὺς περιεργοτέρους συνδυασμοὺς χρωμάτων, μὲ τὰ φανταστικώτερα καπέλλα, μὲ τές ίδιανικώτερες μπλερίνες, μὲ τὰ ἐπιπλητικώτερα γάντια. "Αι! ἡ μαντίλιες, ὅμι! ἡ κορδέλλες, ἀμ! τὰ παπούτσια τὰ μεγάλα καὶ πλατεῖα καὶ κακόσχημα, στὰ ἀσυνείδιατα αὐτὰ πόδια ποὺ μένουν μέσ' το σπίτι μὲ τὰ τσόκαρα καὶ μὲ τές παντούφλες!

Κόσμος καὶ κοιδάριος περιεργος, τὸν ὅποιον οὕτω σύσσωμον μόνον, τὴν Κυριακὴν μπορεῖ νὰ 'δῃς καὶ δχὶ πλέον τόρα, τόρα ποὺ ἡ Ἀθήνα δὲν ἔχει περίπατον, ἀλλὰ τέτε ποὺ δλ' ἡ Ἀθήνα ἔνα μερος μόνον γνώριζε τὴν δόδω τὸν Πατησίουν.

Ο Στανᾶς ἔβλεπε, ἔβλεπε μὲ τὸ φύσει φιλοσοφικόν

τον βλέμμα, μὲ τὴν ἔμφυτόν του τάσιν τοῦ παρατηρητοῦ, ἐνῷ ἐν τῷ μεταξὺ τὸν διέκοπτεν δ Τρυφᾶς διὰ νὰ τοῦ δειξῃ πότε ἔνα ισχυρὸν βουλευτήν, πότε μίαν κυρίαν ποὺ τὰ ἔκαμψε μάλασσα, πότε ἔνα τραπεζίτην, διάσημον βουτική τῶν βρωμερωτέρων νερῶν, πότε καιμάν Περσεφόνη ἀπὸ τές διασημότερες.

Ἐν τῇ στροφῇ τῶν ἀμαξῶν οἱ δύο φύλοι ενρέθησαν ἵππεινόντες πρὸς τὸ ἀντικρινὸν πεζοδρόμιον καὶ διενθύνομενοι πρὸς τὴν πόλην.

Ο Στανᾶς συναντῶν τὸ αὐτὸ δέμα ἀνεσήκωσε τοὺς ὄφιναλμούς. Ἡ πόλιν λευκὴ ὁδὸς Πατησίων ἦλλαξ χρῆμα. Άλι ἄμαξαι βαίνουσσαι ἐν ἀτελεύτητῳ ἀλύσιοφωτικοῖς προσώποις προσώποι προσώποι, οἱ δ' ἐπὶ τῶν δύο πεζοδρομίων πεζοὶ πρὸς μακράς μυρμηγάς. Καὶ τὸ ἀτελεύτητον αὐτὸ πάσι καὶ ἔλα τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν ἵππων καὶ τῶν πεζῶν, η διαφορή αὐτῆς μεταλλαγὴ θέσεως καὶ εἴται εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἐπιτροφῆ ἀνενέοντας τὴν μονοτονίαν τοῦ θεόματος.

Συχνὰ δ Στανᾶς ἔστρεψε πρὸς τὴν ἀριστεράν τόρα σειράν τῶν ἀμαξῶν τῶν ἀνερχομένων καὶ παρετήρει τοὺς ἐν αὐταῖς.

Κόσμος τῶν σαλονιῶν καὶ προσβειδῶν καὶ ἀνακτόδων καὶ κόσμους τῶν τριόδων ἐν αὐταῖς, ἀμάξαι φέρουσσαι ὠδαίας δεσποινίδας καὶ περιλαμβανόμεναι εἰς τὴν προτία των καὶ ἀμάξαι ἐνοικιασθεῖσαι ρεφενίδων ἀπὸ πέντ' ἐξ τραπουόκους ἡ Ισαρίθμους θυμῶντας τοῦ καφενείου Καραντζά. Μικραὶ βικτώριαι, ἐφ' ὅν των νοχελῶν ἔξηπλουτο ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία καὶ παληολαντά καρα-

βοτσακισμένα, εἰς τὰ ὅποια μόλις ἔχωρει ἡ πολυμελής οἰκογένεια τοῦ παντοπάλου Φεγκοπούλου, μὲ τοὺς δγκώνας ἔξω καὶ μὲ τρομερὸν μπλέξιμο ποδιῶν μέσα.

Καὶ ἡ ἀνομοιότης αὐτῆς καὶ τὸ ἀνίσον καὶ ἡ σούτα αὐτῆς μὲ χρότα διάφορα καθίστατο ἐπὶ καταπανεστέρα εἰς τὸν Στανᾶν, δόπταν δ Τρυφᾶς τῷ ἔλεγε:

— Αὐτή ἡ κυρία μὲ τὸ μεγάλο καπέλλο Ρούνι-Βλάδης ήταν παραμάνα, λέγουν, ἀλλὰ τόρα καθὼς τὴν βλέπεις μεγάλη κυρία. Ἐκείνη ἔκει μὲ τὸ φέσι καὶ μὲ τὴν μεγάλην χρυσήν καρφίτσα είναι ἀρχοντοπούλα πρώτης τάξεως, ἀπὸ τὰ πρῶτα σπίτια τοῦ Μωσῆ, μά δυστύχησε.

— Ποιός είγαι αὐτὸς ποὺ εἶναι ξαπλωμένος μὲ τόσην πόξια εἰς τὴν ώδαιάν ἐκείνην βικτώρια;

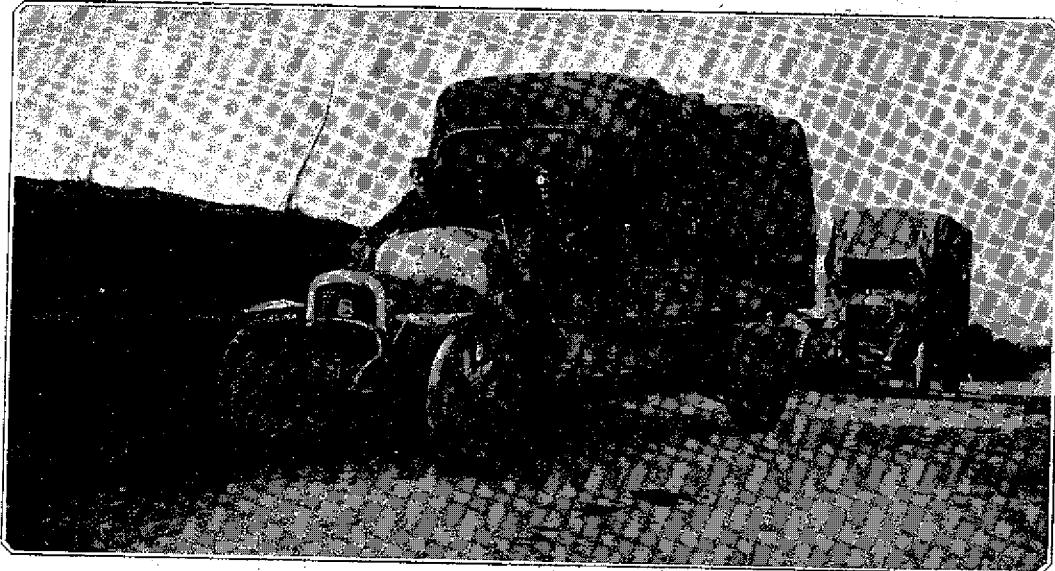
— Αὐτός, φύλε μου, είναι ἀγνώστου παρελθόντος. Λέν πώς ήταν καΐσκης στὴν Πόλι, ἀλλοιοὶ λέν πώς είλε χουκουμπάζιδικο στὸν Γαλατᾶ, καὶ ἀλλοιοὶ πώς ήταν χρουπιέρης σὲ χαρτοπαιχτική λέσηγη. Τόρα είναι μέγας καὶ πολὺς τραπεζίτης, ἔχων ἔχωμενην μίαν κυρίαν τοῦ καλυτέρου ἔδω κόσμου καὶ είναι τὸ δεσμενὸν καὶ λόγιον τὸν Χρηματιστηρίου.

— 'Άμ' αὐτή ἡ κυρία μὲ τὸν γοννένιο γιακά, τὰ μεγάλα μανδρά ματία ποὺ φάντασται σὰν νὰ πηγαίνῃ σὲ χηδεία, ποιά εἶναι;

— Αὐτή μιαρέ μάτια μου ήταν μιὰ φτωχοπούλα, τῆς δόπιας ἡ μανιά ἐπλενε τὰ ρούχα τοῦ κυρίου Μπερκάνδη ὅταν ήταν γκαρσόνι. Μιά μέρα. πώς ἔγινεν ἡ κόση τῆς πλύστρας γνωμάκια τοῦ γεροντοπαλλήκαρου, ἀλλὰ πλουσιωτάτου καὶ εὐγενούς Μπερκάνδη είναι μιστή-

Πάνδημος ύποδοχή τοῦ Διαδόχου Γεωργίου εἰς τὸ Αργυρόκαστρον

Σερατιωτικά μεταγωγικά αύτοκίνητα

Φωτογρ. Ρωμαΐδη Τσάκτες

ριον. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι τοῦ πληρώνει τόκους καὶ χρεωλοισια τοῦ Μπερκάνδη γιὰ τὴν τρέλλαν τον. Οἱ ἔρωμένοι ἔχουν φθάσει εἰς τὸν ὄριθμὸν 22. Τοια, ίσια, βλέπεις ἑκένυον δὰ τὸν ὄμιστακον ἀξιωματικὸν πον πάσι καρβάλλα ἀπ' ὅπισο, εἶναι τὸ γούμερο 22. "Ἄν σου ἔρχεται, σ' ἔνα μῆνα γίνεσαι τὸ νούμερο 23.

Ο Στανάς ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ ἀποκαθιστικοῦ τούτου θέματος καὶ θέαμα ἄλλο πάγκαλον καὶ ἀνεφίκτων ὑψηλὸν παρουσιάσθη πρὸ τοῦ ἐπιλήσκου ὄφθαλμοῦ τον.

Ο ἥλιος δύνω ἐπυράκτων τὴν Ἀκρόπολιν καὶ μετέβαλλεν, εἰς ἀχανῇ μενεζέδων ἀγρὸν τὰς ἀπαλὰς τοῦ Υμητοῦ ράχεις. Ἡ στέγη τοῦ ὄρολογίου τοῦ Κυρίστου, φωτιζομένη ἐνῷ ὁ κορμὸς ἐσκιάζετο, ἔφαντο

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Χορεύει ἡ κίσσα μὲς στὸ δρόμο
σὰν τὴ χωριατοπούλα ποὺ πηδᾷ.
Μακριά, στὴ στέγη ποὺ εἶναι ἀπὸ σχιστόλιθο,
γυρνᾶ ὁ ἀνεμοδεέκτης,
κι' ὁ κοῦκος κελαδεῖ βαθειὰ στὸ δάσος,
μὰ τὸν ἄκοντει ποιάς;
ἄ, βέβαια μόνο ἔγω,

ποὺ σ' ἔναν κόσμο γέρικο μονόχος πάω
καὶ ποὺ κεντῶ δλοτρόγυρα
ρομάντζα μὰ καὶ φόντες
πάνω σ' ἀρχαῖα πιστρόφια.

Καὶ τραγουδῶ τοῦ πύργου τὸ παιδόπουλο
ποὺ ρόδο εἶναι κι' ἀγάπη,
καὶ τραγουδῶ καὶ τὸ κρασί¹
ποὺ ρόδο εἶναι καὶ θλίψη
στὸ μάκρος δλον μου τοῦ δρόμου,
μὰ ποιὸς μ' ἀκούνει ἐμέ;

ΤΡΙΣΤΑΝ ΛΕΚΛΕΡ

ΟΙ ΚΑΜΠΟΙ

Στὶς φτωχικὲς τὶς μάντρες μὲ τοὺς φράχτες τοὺς
δνοήγηκαν βαθειές πληγές.
Στὶς φτωχικὲς τὶς μάντρες, στὰ ἐρημόσπιτα
στὶς σκεψωμένες πόρτες

καὶ στὶς καλύβες ποὺ εἶναι σὰν τσαντήρια,
ὅ ἄνεμος τρυπάει, κτυπάει σὰν μ' ἀξίνη.
Γύρω-τριγύρω οὔτε τριφύλλι πράσινο, οὔτε βίκος
οὔτε χλωρὰ φυλλώματα.
οὔτε λινάρι ἢ στάρι καὶ γεννήματα.
Κι' ἀπὸ καιρῷ τὸ δέντρο ποὺ δ' κεραυνὸς τὸ σύν-
άντίκρυ στὸ κατώφλι τὸ φυλαρέμενο [τριψει
στέκει τῆς δυστυχίας εἰκόνα.]

[Μετάφ. ΣΤ. ΔΑΦΝΗ]

ΕΜΙΑ ΒΕΡΑΡΕΝ

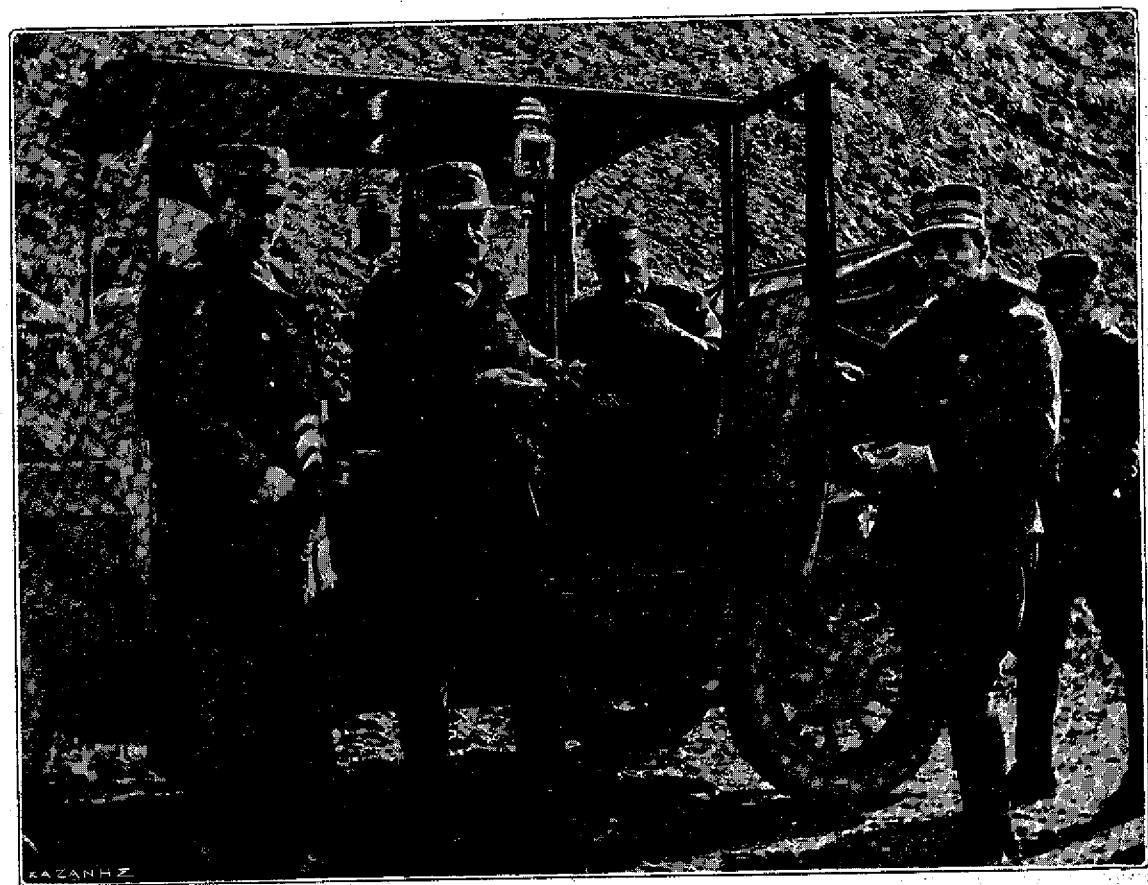
Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Ἐκεῖνο ποὺ περισσότερον μᾶς φοβίζει, εἶναι
τὸ ἀπαίσιον χαροπάλεμα καὶ προπάντων ἡ
νοστάτη στιγμὴ ποὺ ὠδας ὄλοκλήρους ἵσως ὅτα
τὴν βλέπωμεν νὰ πλησιάζῃ καὶ ποὺ ξαφνικά
θὰ μᾶς πετάξῃ γυμνούς, ἀπόλους, ἔγκαταλειμ-
μένους ἀπ' δλους καὶ γυμνωμένους ἀπὸ καθετή,

¹ Απόσπασμα ἀπὸ τὸ τελευταῖον βιβλίον τοῦ M. Μάτερλιγκ, «La Mort».

εἰς τὸ ἀγνωστον, τὸν τόπον τοῦ μόνου ἀνίκητου
τρόμον, ποὺ ἥσθιανθη ποτὲ ἢ ἀνθρωπίνη ψυχή.

Είναι διπλὰ ἀδικον νὰ ἐπιφρίπτωμεν εἰς τὸν
θάνατον τὰ μαρτύρια τῆς στιγμῆς αὐτῆς. Θὰ
ἴδωμεν παρακάτω τὸ πῶς ὁ σημερινὸς ἀνθρω-
πος, ἀν δέλῃ νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὰς σκέψεις
του, πρέπει νὰ φαντάζεται τὸ ἀγνωστον δπου
μᾶς βιθδίζει δ' θάνατος. "Ἄς διμιλήσωμεν ἐδῶ
διὰ τὴν τελευταίαν πάλην. "Οσον προόδευει ἢ
ἐπιστήμη, παρατείνεται καὶ ἡ ἀγωνία, ἢ δποία
εἶναι ἡ φρικτότερα στιγμή, καὶ τούλαχιστον
δι' ἐκείνους ποὺ εἶναι παρόντες (διότι συχνὰ ἡ
εναισθησία τοῦ θνήσκοντος, χαλαρώμενη πλέον,
μόλις ἀποδέχεται τὸν μακρύνδον παλμὸν τοῦ δ, τι
φαίνεται νὰ ὑποφέρῃ) τὸ δεύτερον σημείον τοῦ
ἀνθρωπίνου πόνου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φρίκης.
"Ολοὶ οἱ ιατροὶ θεωροῦν χρέος των νὰ παρα-
τίνουν δισο δυνατὸν τοὺς σκληροτέρους σπα-
σμούς τῆς πλέον ὀπιλπιστικῆς ἀγωνίας. Ποιός
εἰς τὸ προσκέφαλον τοῦ ἑτιμοδανάτου, δεν ἥθε-

Τὰ αύτοκίνητα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ στρατοῦ

Φωτογρ. Ρωμαΐδη Τσάκτες

λησε χίλιες φορές (χωρὶς ποτὲ νὰ τολμήσῃ), νὰ γονατίσῃ μπροστά τους καὶ νὰ τοὺς ζητήσῃ ἔλεος;

Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα ὅπου ἡ πρόληψις αὐτὴ θὰ μᾶς φανῇ βάρβαρος. Αἱ οὖσαι τῆς εὐδίσκονται βαθειά εἰς τὸν ἀνθελόν φόρον ποὺ ἔχουν σταλάξει μέσα εἰς τὸν ἀνθρώπον θρησκεῖαι, συνσμέναι πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τὸν νοῦν μας. Καὶ οἱ ιατροί, μὲ τὰ μέσα ποὺ μεταχειρίζονται, νομίζεις πῶς εἶναι πεπεισμένοι ὅτι, ὅποιονδή ποτε μαρτύριον εἰς τὸν κόσμον, εἶναι προτιμότερον ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ μᾶς περιμένουν εἰς τὸ ἄγνωστον. Σὰν νὰ ἦσαν βέβαιοι ὅτι κάθε στιγμὴ ποὺ κερδίζομεν εἰς τὴν ζωήν, στιγμὴ ἀγωνίας, ἀφαιρεῖται ἀπὸ ἄλλας στιγμὰς ἀγωνίας πολὺ φοβερέας, ποὺ περιμένει τὸν ἀνθρώπον. Καὶ ἀπὸ τὰ δύο κακά, διὰ ν' ἀποφύγουν ἐκεῖνο ποὺ τὸ γνωρίζουν φανταστικόν, προτιμοῦν τὸ πραγματικόν.

Ἐπιπλέον, μὲ τὸ νὰ ἐπιβραδύνουν οὕτω τὸ τέλος ἐνὸς μαρτυρίου, τὸ ὄποιον, διὰς λέγει διαγαθὸς Σενέκας, εἶναι τὸ καλύτερον μέρος τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ, ὑποκύπτον εἰς τὴν γενικὴν πλάνην, ἢ δοκία ἐνισχύει καθ' ἡμέραν τὸν κύκλον ποὺ τὴν περικλείει: τὴν παράτασιν τῆς ἀγωνίας αὐξάνουσαν τὴν φρίκην τοῦ θανάτου, καὶ τὴν φρίκην τοῦ θανάτου ἢ δοκία μᾶς κάμνει νὰ ἐπιζητοῦμεν τὴν παράτασιν τῆς ἀγωνίας.

Εἰς αὐτὰ ἀπαντοῦν, ἢ πιθανὸν ν' ἀπαντοῦσαν, ὅτι ἡ ἐπιστήμη, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἔξαιρέσεων, δὲν ἡμπορεῖ ποτὲ νὰ βεβαιώσῃ τελείως ὅτι ἐπῆλθε ὁ θάνατος. "Αν δὲν ὑπερασπιωθῶμεν τὴν ζωὴν μέχρις ἐσχάτων, ἔστω καὶ ἔξαγοράζοντες αὐτὴν μὲ ἀφρόδητα βασανιστήρια, κινδυνεύομεν ἵσως νὰ γίνωμεν φονεῖς. "Ισως εἰς τὰς ἑκατὸν χιλιάδας νὰ γλυτώῃ ἕνας μόνον. Ἀδιάφορον. "Αν τοιαύτη πιθανότης ὑπάρχῃ καὶ κερδήσῃ ὁ ἀνθρώπος, ἔστω καὶ ὀλίγας ἡμέρας ἢ τὸ ποιὸν δίλγονος μῆνας ζωῆς, ποὺ δὲν θὰ εἶναι ζωὴ ἀληθινή, τὰ μορτύρια τῶν ἑκατὸν αὐτῶν χιλιάδων δὲν πηγαίνουν χαμένα. Μιὰ ὥρα κερδισμένη ἀπὸ τὸν θάνατον ἀξίζει διόλκηρον ζωὴν βασάνων. "Εδῶ ἔχομεν δύο πρόγματα ποὺ δὲν ἐπιδέχονται σύγκρισιν: καὶ ἐνī δένθωμεν νὰ τὰ θέσωμεν εἰς τὴν ίδιαν πλάστιγγα, πρέπει νὰ συγκεντρώσωμεν εἰς τὸν ἔνα δίσκον, — αὐτὸν ποὺ εἶναι δρατὸς — διὰ μᾶς ἀπομένει, δηλαδή, διτιθήποτε βασανιστήριον, διότι κατὰ τὴν κρίσιμην στιγμὴν εἶναι τὸ μόνον ποὺ ἀξίζει καὶ ποὺ ἡμπορεῖ νὰ βαρύνῃ ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀνυψώσῃ κατά τι τὸν ἄλλον δίσκον, ὁ δποίος εἶναι βυθι-

σμένος εἰς τὸ ἄγνωστον καὶ ποὺ τὸν καλύπτει τὸ πυκνὸν σκότος τοῦ ἄλλου κόσμου.

"Ἐπιμνημένη μὲ τόσα φρικτὰ πράγματα, ἡ φρίκη τοῦ θανάτου παρόνταί εἶται τοιαύτη, ὥστε χωρὶς νὰ συντητώμεν, τοὺς δίδομεν δίκαιοιν. Καὶ δῆμος καποίαν ὑποχώρησιν δράχειν νὰ κάμνουν. Σιγὰ σιγὰ παραδέχονται, ὅταν λείψη κάθε ἐλπὶς, ἀν δχι ν' ἀποκοιμίσουν, τούλαχιστον νὰ πραῦνον τὴν υστάτην ἀγωνίαν ἄλλοτε, κανεὶς ἰατρὸς δὲν ἐπολμοῦσε νὰ τὸ κάμψῃ καὶ σήμερον ἀκόμη πολλοὶ διστάζουν καὶ παρέχουν τὸ ἔλεος καὶ τὴν γαλήνην σταγόνα πρὸς σταγόνα ἐνῷ ἐπρεπε νὰ τὴν δίδουν χωρὶς φειδῶ. Φοβοῦνται μήπως παραλύσουν τὴν τελευταίαν ἀντίστασιν, δηλ. τοὺς πλέον ἀνωφελεῖς καὶ τοὺς πλέον ἐπιτόνους σπασμούς τῆς ζωῆς, ἢ δποία δὲν θέλει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ἀνάπτωσιν.

Δὲν ἀποφαίνομαι ἀν δέχομεν νὰ εἶναι περισσότερον τολμηροί. Ἄρκει νὰ εἰπῶ ἀκόμη μίαν φοράν δτι δλα αὐτὰ εἶναι ἀσχετα μὲ τὸν θάνατον, καὶ γίνονται ποὺν ἀντὸς ἔλθῃ. "Οχι δέχομός τοῦ θανάτου, ἀλλ ἢ ἀποχώρησις τῆς ζωῆς εἶναι τρομακτική. "Οχι λοιπὸν πρὸς τὸν θάνατον ἀλλὰ πρὸς τὴν ζωὴν πρέπει νὰ ἀποβλέψωμεν. Δὲν ἔχεται ὁ θάνατος νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς ζωῆς ἀλλ ἡ ζωὴ ἀνθίσταται ἔχθρικῶς πρὸς τὸν θάνατον. "Ολα τὰ κακὰ ἔχονται ὅταν δὲν θάνατος πλησιάζει, ἀλλ ὅχι δτι αὐτὸς τὰ κακά. Καὶ ἀν μᾶς τριγυρίζουν κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου, δῆμος δὲν ἔχονται μαζὶ του. Καταδικάζετε τὸν ὑπὸν διὰ τὴν κόπωσιν ποὺ σᾶς κατέχει ἀν δὲν ἡμπορεῖτε ν' ἀποκοιμηθῆτε; "Ολη ἀντὴ ἡ πάλη, αἱ προσδοκίαι, αἱ περιτροπαί, αἱ κατάραι αἱ πλήρεις τραγικότητος, εὑδίσκονται εἰς τὴν κατωφέρειαν ποὺ προσπαθοῦμεν νὰ ἀποφύγωμεν καὶ δχι εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος. Εἰναι ἄλλως τε τυχαία καὶ προσωρινὰ καὶ προκύπτονται ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν μας. "Οτι γνωρίζομεν, μᾶς χρησιμεύει μόνον διὰ ν' ἀποθνήσκωμεν δύσνοτρερα παρὰ τὰ ζωὰ ποὺ δὲν γνωρίζουν τίποτε. Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα δποὺ ν' ἐπιστήμη ὃ ἀναγνωρίσῃ τὴν πλάνην της καὶ δὲν θὰ διστάσῃ νὰ ἐλαφρώσῃ τὰ δεινὰ μας. Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα δποὺ βεβαιώσῃ ὃ τολμήσῃ, δποὺ ἡ ζωὴ, φρονιματισμένη, θὰ φεύγῃ σιωπηλὰ εἰς τὴν ὄραν της, γνωρίζουσα δτι τὸ τέλος της ἐφθασε, δπως κάθε βράδυ ἀποχωρεῖ ἥσυχα γνωρίζουσα δτι ἐξεπλήρωσε τὸν σκοπόν της. "Οταν δὲν ιατρὸς καὶ δ ἀσθενὴς γνωρίσουν δτι δφείλουν νὰ μάθουν, κανεὶς λόγος φυσικὸς ἢ μεταφυσικὸς δὲν θὰ θρίσταται διὰ νὰ μὴ θεωρήσωμεν τὸν ἔρχομό τοῦ θανάτου ενεργετικὸν δπος θεωροῦμεν τὸν

ὑπὸν. "Ισως μάλιστα, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἔχωμεν τίποτε νὰ φειδωλεύμεθα, ίσως νὰ τὸν περιβάλλωμεν μὲ βαθυτέραν μέθην καὶ μὲ δραϊστεραν ὄνειρα. "Οπωσδήποτε, καὶ ἀπὸ τῶρα, θὰ ἡμποροῦμεν ἐλευθερωμένον ἀπὸ τὰ περασμένα νὰ τὸν ἀτενίζωμεν χωρὶς τρόμον καὶ νὰ χύσωμεν φῶς εἰς δτι ἔρχεται μετ' αὐτὸν.

"Οπως τὸν φανταζόμεθα συνήθως, δύο φάσματα δρθόνονται πίσω του: τὸ ἔνα δμορφον, ἀδριστον, κατέχει δλον τὸ πνεῦμα μας τὸ ἄλλο περισσότερον δρισμένον, μικρότερον, δῆμος ἐπίσης ισχυρίνης, ἢ έργασία αὐτὴ εἶναι ἀνεπίληπτος καὶ δτι ἀν κυτάζωμεν μὲ μάτια δχι ταπεινά, θὰ ἴδωμεν δτι ἡ σάρκα ποὺ ἀποσυνίθεται δὲν εἶναι περισσότερον ἀποτροπιαστικὴ ἀπὸ τὸ ἄνθρος ποὺ μαραίνεται εἴτε τὴν πέτραν ποὺ θρεῖ. Μὲ πιτέλους συντρίβει τὰς αἰσθήσεις μας, ξαφνίζει τὸ μνημονικόν μας, καταβάλλει τὸ θάρρος μας, ἐνῷ δὲ ήτο τόσο εύκολον ν' ἀποφύγωμεν τὴν καήτην δοκιμασίαν. "Έξαγγισμένη μὲ τὸ κάψιμο, ἢ μηνή τοῦ νεκροῦ ίση εἰς τὸν αἰθέρα σὰν μία σραία ίδεα. Καὶ ὁ θάνατος τότε ἀπομένει μία γέννησις ἀθάνατος εἰς ένα λίκον ἀπὸ φλόγας. Αὐτὸ τὸ ἔνόσταν οἱ σοφώτεροι καὶ οἱ πλέον εντυχισμένοι λαοί. Αὐτὸ ποὺ γίνεται εἰς τὸν τάφους μας, δηλητηριάζει τὴν σκέψιν καὶ τὸ σῶμα μας.

"Η μορφὴ τοῦ θανάτου, εἰς τὴν φαντασίαν τῶν ἀνθρώπων, ἔξαρται προπάντων ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ταφῆς καὶ αἱ ἐπιθανάτιοι τελεταὶ δὲν κανονίζουν μόνον τὴν τύχην ἔκεινων ποὺ φεύγουν, ἀλλ καὶ τὴν εντυχίαν ἔκεινων ποὺ μένουν, διότι στήνουν εἰς τὸ βάθος τῆς ζωῆς διὰ τὰς ίδιας μας πράξεις; "Εοχεται δὲν θάνατος διὰ νὰ μεταποίηση μίαν ζωὴν ἢ διὰ νὰ τῆς δύση ἀλλην μορφήν δχι κρίνωμεν δτι κάμνει καὶ δχι δτι

κάρινομεν ἡμεῖς ποὺν ἔλθῃ ἡ κατόπιν. Καὶ δταν πλέον φύγῃ, ἔμεῖς ἀρχίζομεν τὴν φρικτὴν ἐργασίαν ποὺ προσπαθοῦμεν νὰ τὴν παρατείνωμεν δσο τὸ δυνατὸν περισσότερον, πεπεισμένοι, νομίζεις, δτι ἀπομακρύνομεν τὴν λησμούσιν. Τὸ γνωρίζω, δτι ἀπὸ ἄλλης ἀπόφεως, δχι τῆς ἀνθρωπίνης, ἢ έργασία αὐτὴ εἶναι ἀνεπίληπτος καὶ δτι ἀν κυτάζωμεν μὲ μάτια δχι ταπεινά, θὰ ἴδωμεν δτι ἡ σάρκα ποὺ ἀποσυνίθεται δὲν εἶναι περισσότερον ἀποτροπιαστικὴ ἀπὸ τὸ ἄνθρος ποὺ μαραίνεται εἴτε τὴν πέτραν ποὺ θρεῖ. Μὲ πιτέλους συντρίβει τὰς αἰσθήσεις μας, ξαφνίζει τὸ μνημονικόν μας, καταβάλλει τὸ θάρρος μας, ἐνῷ δὲ ήτο τόσο εύκολον ν' ἀποφύγωμεν τὴν καήτην δοκιμασίαν. "Έξαγγισμένη μὲ τὸ κάψιμο, ἢ μηνή τοῦ νεκροῦ ίση εἰς τὸν αἰθέρα σὰν μία σραία ίδεα. Καὶ ὁ θάνατος τότε ἀπομένει μία γέννησις ἀθάνατος εἰς ένα λίκον ἀπὸ φλόγας. Αὐτὸ ποὺ γίνεται εἰς τὸν τάφους μας, δηλητηριάζει τὴν σκέψιν καὶ τὸ σῶμα μας.

[Μετάφρ. Μ.]

M. ΜΑΤΕΡΑΙΓΚ

I S T O R I E S

Ἐροφούσαμεν τὴν τελευταίαν σταγόνα τοῦ αἰώνιου «βαρυγύλυκοῦ» μαζὶ μὲ τὸν δποῖον ρέσι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς μας. Μετὰ δέκα λεπτὰ θὰ ἐπηγάλναμεν ἥσυχοι εἰς τὸ σπάτι. "Ορίστε δῆμος ἢ ἀποδούσκοτος χιονόσφαιρα τῶν γεγονότων, ποὺν καθέ τούσον ζηγίζεται ἐπάνω δπὸ τὸ κεφάλι μας καὶ δὲν τὴν βλέπομεν παρὰ μόνον τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ μᾶς κτυπήσῃ. Μπούμ. "Ο πόλεμος ἔξεργαγη. Πρὸ πέντε λεπτῶν ἀκόμη δλον μας τὸ ἐνδιαφέρον κατηγαλώνετο εἰς τὴν βραδυνήν «πρωτίην» ἢ και τὸ βραδύνον φαγητόν. Τώρα δῆμος ἡ σκηνὴ μετεβλήθη. Τὰ μάτια μας, ἀνοιγμένα δσον τούλαχιστον καὶ τῆς κουκουβάγιας, βλέποντας ἀνθρωποθύμασσες ἔτοιμες νὰ χυθοῦν μὲ δρμήν ἢ μία μέσα εἰς τὴν ἄλλην, δάση ἀπὸ ἀστραφτερές λόγχες, λαιμούς πυροβόλων τεντωμένους, καυτόν, φωτιές. Καὶ μέσα δπὸ τὴν ύπελλαν οὐτήν, περνᾶ ἀγριός καβαλάρης ἢ πόλεμος.

Τὴν ἡμέραν ἔκεινην ἥσουσα ἐκατόν ἀνθρώπων:

— Οὔτε δνειρό, ἔλεγεν δνας.

— Ποτὲ δὲν τὸ περίμενα.

— Ἀπὸ τὰ ἄγνωστα.

Πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα δτι καὶ δ

ζωὴ ἀκολουθεῖ τὴν πρόοδον. "Αλλοτε τὴν παρωμοίαν μὲ κωμῳδίαν. Τώρα δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸν κινηματογράφον. Αὐτὸ τὸν μίαν στιγμὴν εἰς τὴν άλλην ἀλλάσσει τελειώσεις σκηνῆν.

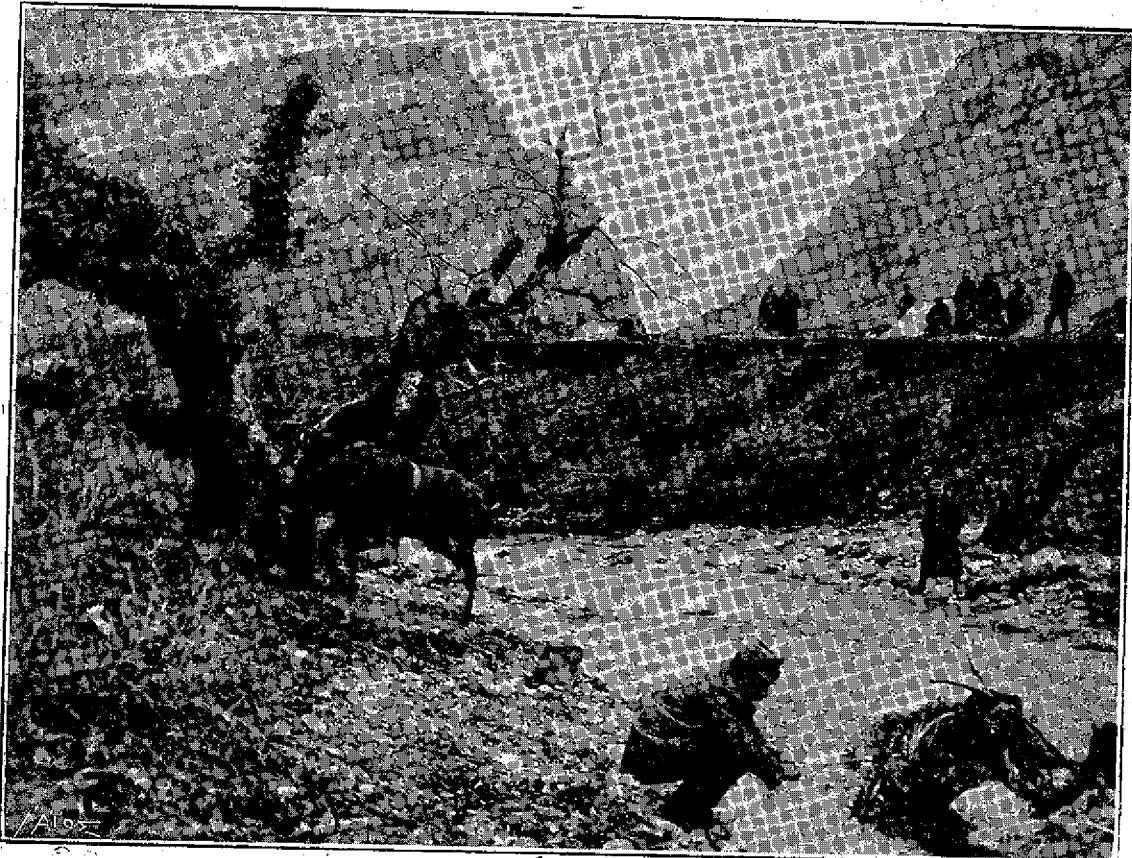
"Ἐπὶ ἀρκετάς ἡμέρας ἔνα τρομερὸν ἔντομον ἔβοιτε γύρω ἀπὸ τ' αὐτὰ μας: "Η ενθύνη τοῦ πολέμου. Εἰς ποῖον λοιπὸν ἀνήκει.

"Ο κ. Βενιζέλος: Μή δυνάμενοι, ἔλεγε, νὰ μὴ ἀμυνθῶμεν; ἔδεχόμεν τὸν πόλεμον τοῦ δποίου ἀκεραίαν τὴν ενθύνην φέρει ή Βουλγαρία.

"Ο κ. Πάσσιτς: "Η Βουλγαρία μᾶς ἐπετέθη καὶ εἰς αὐτὴν ἀνήκει ή ενθύνη τοῦ πολέμου.

"Καὶ δ τὸν πόλεμον εἰτε τίποτε διαφορετικόν. Γερματος ἀπὸ γενναιόφροσούνην καὶ διὰ νὰ προλάβῃ συμμαχικάς διαμάχας, ἀπέδωκε — ίδου δτι καὶ ή Βουλγαρία ἀποδίδει κατι — τὴν ενθύνην τοῦ πολέμου εἰς τὸν Σέρβους εξ ίσου. Εἰς ποίους ἔπι τέλονς ἀνήκει, ἔσταθη ἀδύνατον νὰ ἐννοήσωμεν. Κδποιος σεβαστός μου φύλος μοῦ ἔλεγε:

— Εάν ήτο ἀπαραιτητὸν ν' ἀποδώσωμεν τὴν ενθύ-

Ηπειρωτικά τοπία — Στις δυνατές του Λούρου

Φωτογρ. Ρωμαΐδη Τσάτσης

νην κάπου, έγώ θά έπρότεινα ν' ακολουθήσωμεν τὴν δικαιοσύνην τοῦ Σολομῶντος. Ἀλλὰ τί θά βγῆ κι' όπ' αὐτό; οὐ μετές ζητοῦμεν τὴν Μακεδονίαν, ποὺ είναι δική μας, καὶ τὴν παιδίομεν. Εάν τώρα ή Βουλγαρία θέλει γὰ μᾶς δώσῃ καὶ τὴν «εὐθύνην τοῦ πολέμου» δὲν μᾶς είναι βάρος. Νά δούμε ἐπὶ τέλους τί θά κρατήσῃ κι' αὐτή γιὰ λογαριασμό της.

Εἰς τὰς παραμονάς τοῦ πολέμου ή βιολγαρική «Οδρός» ἐδήμοσιευσεν ἔνα ποίημα τοῦ ἑθνικού ποιητοῦ τῆς Βουλγαρίας Βαζώφ, μὲ τὸν τίτλον «Ἀγγίστα». Ορίστοις ἔνα κομμάτι ὅποι πρόχειρον μετάφρασιν, ποὺ διδωκεν εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» ὁ π. Στ. Σταματίου:

Θέλεις νὰ πετυχής στὴ ζωή;
γίνου δυνατός, ἀκλόνητος, σκληρός σὰν βράχος.
μπροστά σου τότε θὰ γονατίσῃς. ὁ καθένας
μπροστά στὰ πόδια σου θὰ πέσῃ καὶ η τύχη.
Παλιρά ή ἀληθεια σάντη
μὰ ποτέ της δὲν γερνά,
ἀστ' τὴν πολιορκία τῆς Τρωάδος
ώς τῆς Ἀγγίστας τὰ «οὐράρια».

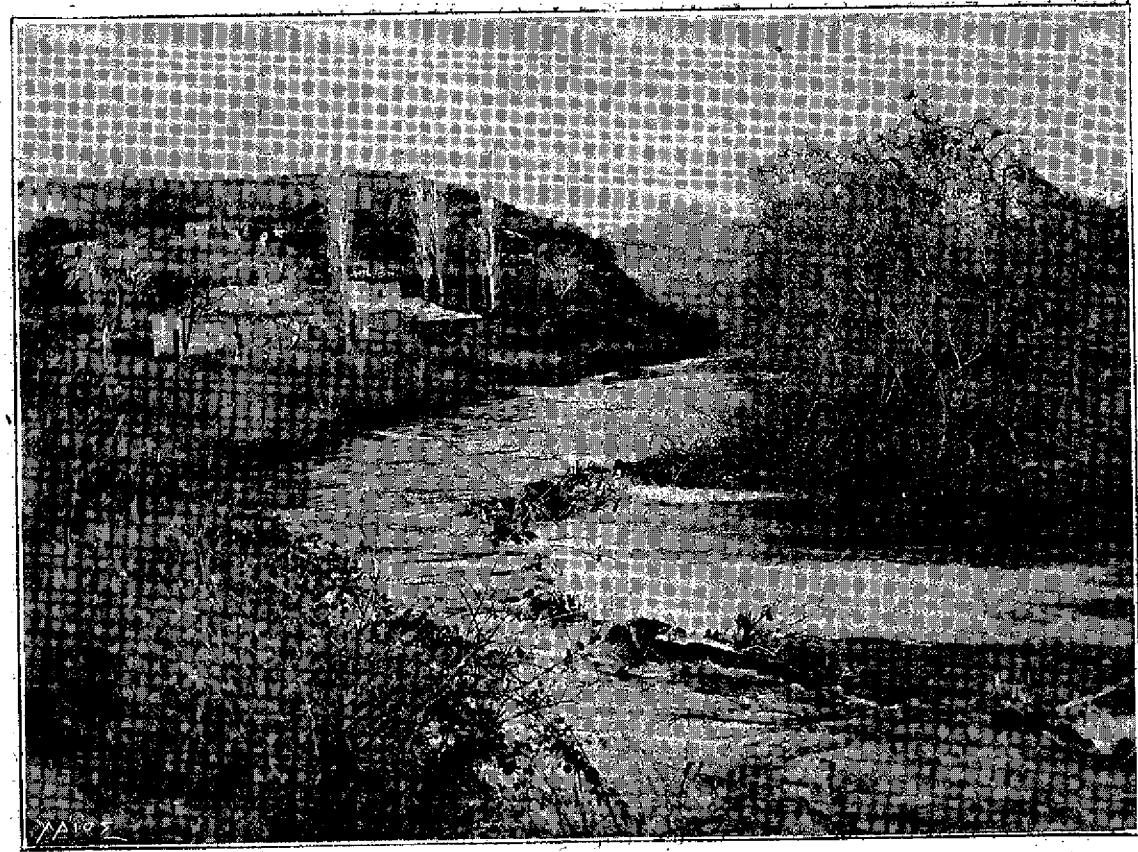
Η συνέχεια τοῦ ποιημάτου, ἐγγενέστερος ἀπό

τὰ προηγούμενα, ἔγραψη στὰ Μακεδονικά πεδία ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς λόγγας. Ἀπόδεετις ὅτι οἱ ποιηταὶ δὲν είναι διόλου καλοὶ στρατηγοί. Πολὺ περισσότερον ὁ κ. Βαζώφ, ποὺ ἀπὸ αὐτὸν τοῦλάχιστον τὸ πόλημα δὲν φαίνεται καὶ κολός ποιητής.

Τὸ λαϊκὸν πνεῦμα, διανυμάσιος αὐτὸς γελοιογράφος, ποὺ καὶ μέσα ἀπὸ τοὺς σπαραγμοὺς ὀπάδην ήμπορεῖ ν' ἀρπάξῃ δύο τρεις γελαστές γυαμμές, δὲν ἄφιε τὸν πόλεμον νὰ περάσῃ ἀδικτος. Χωρίς νὰ χάνῃ τίτοτε ἀπὸ τὰ σοβαρὰ γεγονότα, ποὺ μᾶς προσέφερεν διόπλευρος, εἴχε τὴν καλωσύνην ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ν' ἀρπάξῃ καὶ τὰ ώραια του καὶ νὰ μᾶς τὸ προσφέρῃ. Μόλις δι στρατηγός Χεσάψηφ, ὁ γνωστὸς Ταρταρίνος καὶ καταναλωτὴς τῶν πωλητῶν βιαφῆς τριχῶν, ἐγκατέλιπε τὴν Θεσσαλονίκην, ἀπὸ ἐκατὸν λαϊκὰ στόματα ἡκούσιθη :

— Δὲν ἐπεργούσε πειδὴ... μπογιά του, καὶ καλὰ ἔκανε κι' ἔφυγε.

— Οταν πάλιν δι Τσάρος πασῶν τῶν Βουλγαριῶν καὶ κληρονόμος τῆς μύτης τοῦ Συρανό, Φερδινάνδος, διεμαρτύρετο καὶ ἔχαρακτήριζεν ὡς ἄδικον τὴν Ἑλληνοερβικὴν ἐπίθεσιν, τὸ λαϊκὸν πνεῦμα ἐγελούσε:

Ηπειρωτικά τοπία — Ο γραφικότατος Λούρος

Φωτογρ. Ρωμαΐδη Τσάτσης

— Μᾶς παραεῖχε μεγαλώσει τὴ μύτη του. Καλὰ λοιπὸν νὰ τὰ πάθη.

Τὸν περασμένο μῆνα είχαμε καὶ ζήτημα δεσπόρου. Ενα βράδυ θεαταὶ καὶ ήθοποιοὶ ὅταν ἐπῆγαν εἰς τὸ θέατρον, «ηνδραν τὴν πόρτα σφραλιστὴ» καὶ επάνω εἰς τὴν πόρτα τοιχοκολλημένην ἀπαγόρευσιν τοῦ «Υπουργείου. Μετά τὴν πρώτην ἐκπλήξιν ἐπηρολούθησεν διτεῖ εἰς τὸ κάθε παρομοίαν περίστασιν: Ἀτελεύτητος συζήτησις περὶ τοῦ ἀν τὸ μέτρον ἐφηρμόσθη καὶ εἰς ἄλλα μέρη ὑπὸ τὰς ίδιας συνθήκας, ἀν τὸ θέατρον ἔχη θέσιν κατὰ τὰς πολεμικὰς ἡμέρας, διν, ἀν. Ἐλησμονήθη διμος ἀπὸ δλονις νὰ ἔξετασθῇ καὶ η πλειονψηφία ποὺ, εἰς ζητήματα ὅπος αὐτό, ἔχει τὴν τελευταῖν λέξιν. Αὐτή μᾶς ἐνδιαφέρει περισσότερον, διότι αὐτή, η ὅποια ἔχει παιδιά, ἀδελφούς, συζύγους εἰς τὸν πόλεμον, ἡμπορεῖ νὰ μᾶς είνῃ ἐὰν ἀρκεῖται νὰ περνή τὴν ζωὴν μὲ εἰδήσεις ἀπὸ τὸ θέατρον τοῦ πολέμου η μαζὶ μὲ αὐτὰς θέλει καὶ δίλγας ὥρας θεάματος. Λοι-

πὸν θέλει. Τὸ μαρτυρεῖ η ἔως προχθὲς συρροή της εἰς τὰ θέατρα. Καὶ γιατὶ δη; «Ισος η ἀνάποδη τοῦ λαππεροῦ πολεμικοῦ νομίσματος νὰ είναι σκοτεινὴ καὶ λίως μετά τὴν ζητωκραυγὴν διὰ τὴν νίκην νὰ ἔρχεται ὡς ἀπαραίτητος συνέγεια δι στεναγμός. Δὲν ἔπειται διμως ὅτι γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κλεισθοῦμε σ' ἔνα σκοτεινὸ δωμάτιο, νὰ παύσουμε ν' ἀναπνέουμε κάθε εὐχάριστον ἀέρον καὶ μόνο νὰ κλαίμε. Ή χαρὰ καὶ η λύτη, τὸ γέλιο κι' δι πόνος κρατοῦνται χρεῖ - χρεῖ καὶ μᾶς ἀκολουθοῦν στὴ ζωή. Γιατὶ νὰ τὰ χωρίσουμε; Τώρα μὲ τὸ κλείσιμο τῶν θεάτρων νομίζει κανεὶς πώς βρίσκεται σὲ μιὰ «χαροκοπένη» η τοῦλάχιστον γιατημένη πολιτεία. Πρός χάριν τῆς λύτης ἐπνίξαμεν τὴν χαρὰ καὶ τὴ ζωή.»

— Καὶ διμως, μοῦ ἐλεγε κάποιος ήθοποιός, μὲ δῆλο τὸ κλείσιμο τῶν θεάτρων ἐνακολουθεῖ νὰ παίζεται ἔνα μεγάλο δράμα. Τρεῖς χιλιάδες ἀνθρώποι — τόσοι είμαστε δσοι ζούμε εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τὰ περίχωρά της — ἐμείναμεν χωρὶς δουλειά καὶ πολλὰ ἀλλα.

Ο ΒΡΑΔΥΝΟΣ

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΓΕΛΙΟ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΧΕΙΡΩΓΡΑΦΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Α'

... τρέλα και φρίνη.

Το διοικεστικό πρώτη φορά, όταν βαδίζαμε πρός την Ν... Βαδίσαμε δέκα ώρες άδιάκοπα, χωρίς να σταματήσουμε, χωρίς να βραδύνωμε το βήμα, χωρίς να θάψωμε τους νεκρούς, άφινοντας τους στὸν έχθρο ποὺ μᾶς κυνηγοῦσε πλήθος ἀπειρού, και ποὺ υπερέρα ἀπὸ τρεῖς, τέσσερις ώρες, έσβινε μὲ τὰ πόδια του τὰ σημάδια τῆς πορείας μας. "Εκατε ή ζέστη. Λεν ήξέρω πόσοι βαθμοί, οαράντα, πενήτα ή περισσότερο, έρεω μογάχα πώς ήταν ἀτελείωτη, ἀπελπιστικὰ μονότονη, βαρειά. Ο ήλιος ήταν πελώριος, καυτερός, φρικτός, σὰν νὰ ήταν πιὸ κοντά τώρα ή γῆ και θὰ ξένωνε ἀπὸ τὴν ἀπονη αὐτὴ φωτιά. Τὰ μάτια δὲν μποροῦσαν πιὰ νὰ κυτάζουν. Μισοκλεισμένα, μάταια ζητοῦσαν λίγη σκιὰ πίσω ἀπὸ τὰ ματόκλαδα περνοῦσε ὁ ήλιος τὸ λεπτὸ πέπλο κ' έφθανε ὥς τὸ μυαλό, κουρασμένο πιά.

Καὶ δρως, μ' ὅλα αὐτὰ ήμαστε καλύτερα εῖσι, και γιὰ πολλὴν ώρα, ίσως δρκετὲς ώρες, έβαδίζα μὲ κλεισμένα τὰ μάτια, ἀκούντας τὸ πλήθος νὰ πινήται, ἀκούντας τὸ βηματισμὸ τῶν ἀνθρώπων και τῶν ἀλόγων, τὸ τρέξιμο τῶν σιδερένιων τροχῶν ποὺ θρυμμάτιζαν τὰ χαλίκια, τὴν βιαστικὴ και κομμένη ἀνάσα και τὰ χείλη τὰ στεγνωμένα. "Ομως δὲν ἀκουσα διμιλίες. "Ολοι σιωπηλοί, σὰν νὰ ήταν στρατὸς ἀπὸ βουβόν. Καὶ δταν ἔπειτε κανείς, ἔπειτε βουβά, οι ὄλοι σκόνταφταν πάνω στὸ σῶμα του, ἔπειτα σηκώνονταν βουβά και, χωρίς νὰ γυρίσουν νὰ ίδουν, προχωροῦσαν, λέσ και ὅλοι αὐτοὶ οἱ βουβοὶ ἀνθρώποι ήταν μᾶζι και κουφοὶ και τυφλοὶ. Εσκόνταφτα κ' ἔγω κ' ἔπειτα, και τότε ἀνοιγα ἀθελα τὰ μάτια, και δι το βλέπεται μοὺ φαντάτανε φέμα ἄγριο, παραλήρημα τῆς γῆς τῆς μανιασμένης. "Ο ἀέρας είχε μιὰ καὶ μᾶλι ἀνατοτιχιαστική και οι πέτρες ἀκόμα ἐσάλευναν μὲ τὴν ίδια ἀνατοχή, βουβά και οι ἀνδρες οἱ ἀτομαρυσμένοι στὴν ἄρη τοῦ δρόμου, τὰ κανόνια και τὰ ἀλογα, ήταν σὰν χωρισμένα ἀπὸ τὴ γῆ και, χωρὶς κανένα θόρυβο, ἐκνυμάτιζαν σὰν μᾶζα ἀπὸ ζελατίνα — λέσ και ήταν στρατὸς ἀύλος ἀπὸ σκιὲς και ὅχι ἀπὸ ἀνθρώπους ζωντανούς. "Ο ήλιος πελώριος, κοντὰ στὴ γῆ, φοβερός, είχε ἀνάψει πάνω στὶς κάνεις τῶν τουφεκιῶν και σὲ κάθε μέταλλο, χίλιους μικροὺς ήλιους ἀστραφερούς,

και ἀπὸ παντοῦ, ἀπὸ τὰ πλάγια, ἀπὸ κάτω, ἔχωνταν μέσα στὰ μάτια, καυτεροί, σουβλεροί, σὰν λόγχες πυρακτωμένες. Καὶ ή ζέστη που ἔστεγνωνε καθετή και ἔκαιε, ἔμπαινε βαθειά μέσα στὸ σῶμα, στὰ κόκκαλα, στὸ μυαλό, και νόμιζες κάποτε πώς αὐτὸ ποὺ κονιύταν ἀπάνω στοὺς ὅμους δὲν ήταν κεφάλι, μὰ σφαῖρα παράξενη, ἀλλοιωτική, βαρειά και ἔλαφρά, ξένη και τρομερή.

Καὶ τότε, και τότε μονομάς θυμηθηκα τὸ σπίτι: ζαναείδα μιὰ γονιά τῆς κάμαρας, ξένη κομματάκι γαλάζιο χαρτί, μιὰ καρδάφα νερὸ κατασκονισμένη, ἄγγιχτη πάνω στὸ τραπέζι μου, — τὸ τραπέζι μου ποὺ τὸ ξένη του πόδι, πιὸ κοντὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἀκουμποῦσε σ' ξένη χαρτί διπλωμένο. Καὶ στὸ διττανὸ δωμάτιο, χωρίς νὰ τοὺς βλέπω, φαίνεται νὰ είναι η γυναῖκα και τὸ παιδί μου. "Αν μποροῦσα, θὰ φώναζα, τόσο τὸ ἀπλὸ αὐτὸ και συνηθισμένο πρᾶγμα — τὸ κομματάκι αὐτὸ γαλάζιο χαρτί, η καρδάφα αὐτὴ η σκονισμένη και ἄγγιχτη — ήταν παρόδενα.

Ξέρω πώς σταμάτησα, σηκώνοντας τὰ χέρια, μὰ κάποιος μ' ἔσπερες ἀπὸ πίσω και ἀρχισα πάλι νὰ βαδίζω γλήγορα και βιαστικά, ο Θεὸς ξέρει ποὺ, χωρίς νὰ νοιώθω οὔτε κούραση, οὔτε ζέστη. Καὶ βάδισα πολλήν ώρα εῖσι, ἀνάμεσα στὶς ἀτέλειωτες και σιωπηλές γραμμὲς τῶν ἀνδρῶν, κυτάζοντας τοὺς ιόκκινους, ήλιοκαμένους λαιμούς των, σχεδὸν ἀγγίζοντας τὶς λόγχες ποὺ ξειναν, σκυμμένες χωρὶς δύναμι. "Εξαφνα μιὰ σκέψη μὲ σταμάτησε: τι ξένα; ποὺ πήγαινα τόσο γλήγορα; Χωρὶς νὰ βραδύνω τὸ βήμα ἔστριψα πλάι, προχώρησα σ' ἀνοιχτά, πέρασα μιὰ ρεματικά, και κάθησα σὲ μιὰ πέτρα σὰν νὰ ήταν η σκληρὴ αὐτὴ και καυτερὴ πέτρα δ μόνος σκοπός μου.

Καὶ τότε μονέχα ξένωσα αὐτὸ τὸ πρᾶγμα γιὰ πρώτη φορά. Είδα πώς οἱ ἀνδρες αὐτοὶ ποὺ βαδίζαν βουβοὶ στὸν καυτερὸ ήλιο, μισοπεθαμένοι ἀπὸ τὴν κούραση και τὴ ζέστη, ποὺ ὄλοι μόλις κρατιώνταν δροῦοι και ὄλοι ἔπειταν, ήταν τρελλοί. Δὲν ξέρουν ποὺ πάνε, δὲν ξέρουν γιατὶ βρίσκονται μέσα στὸν ήλιο, δὲν ξέρουν τίποτε. Πάνω στοὺς ώμους των δὲν ξέρουν κεφάλι, ξέρουν παράξενη ἀπαίσια σφαῖρα. Νά, ξένα, πού, σὰν ἐμένα τρέχει βιαστικὸς μέσα στοὺς στοίχους τῶν ἀνδρῶν, νὰ κι ὄλοις, κι ὄλοις. Νά ξένα κεφάλι ἀλόγου, ποὺ τρελαμένο, μὲ τὶς μασέλες διλάνοιχτες, — λέσ και θὰ βγάλῃ καμιὰ παράξενη, φοβερὴ κραυγή, — δροῦνται πάνω ἀπὸ τὸ πλή-

θος, δροῦνται και πέφτει τὸ πλήθος τρέχει πρὸς τὰ ἔκει, ἀπούνται φωνὲς βραχνὲς και βουβές, μιὰ τουφεκιά, ἔπειτα ξαναρχίζει η βουβὴ ἀτέλειωτη κίνησις. Περισσότερο ἀπὸ μιὰν ώρα κάθομαι στὴν πέτρα αὐτῇ, δλοένα περνοῦν μπροστά μου, και δέρας, η γῆς, οἱ μακρινοὶ φανταστικοὶ στοῖχοι τῶν ἀνδρῶν ἀδιάκοπα σαλεύονται. Μὲ πιάνει πάλι η ζέστη η ἀποστεγνωτική, και δὲν θυμούμαι πιὰ τὶς δραματίσθηκα γιὰ μιὰ στιγμή, και περνοῦν, και περνοῦν μπροστά μου και δὲν ἀντιλαμβάνομαι τί γίνεται. Μιὰν ὀλόκληρη ὡρα ἔμεινα μονόχος πάνω σ' αὐτὴ τὴν πέτρα, και τώρα ξένας ομιλος σταχτὶς ἀπὸ ἀνθρώπους είναι γύρω μου, ὄλοι πλαγιασμένοι, ἀκίνητοι, ίσως πεθαμένοι, μιὰν πλαγιασμένοι, σὰν ἐμένα, τοὺς διαβάτες. Μερικοὶ ξέρουν τὸ δπλὸ τους και μοιάζουν στρατιώτες, ὄλοι είναι σχεδὸν γυμνωμένοι, και τὸ δέρμα τους είναι τόσο κοκκινισμένο, ποὺ δὲν ἀντέχεις νὰ τὸ κυτάξῃς. Στὸ πλάι μου ξένας, πλαγιασμένος, μὲ τὴ ωρὴ σηκωμένη, μὲ ἀπάθεια ἀκουμπῆ τὸ πρόσωπο πάνω στὶς μυτερὲς και παυτερὲς πέτρες: τὸ χέρι του, στριμένο, είναι κάτασπρο νοιώθεις πώς είναι πεθαμένος δμως η ωρὴ του είναι ιόκκινη σὰν ἀνθρώπου ζωντανοῦ, στὴν έρημο τὴν πλημμυρισμένη ἀπὸ ήλιο. "Εξαφνα, ἀριστερά, ψηλά, ἀντήχησε βροντή, και ἔπειτα ἀκόμη δύο σὰν ήχω τοῦ πρώτου. Καὶ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου σφρίζονταις γαρωπά, σκληρά, μὲ βοή και μὲ στεναγμό, μιὰ μπόμπα σχίζει τὸν ἀέρα.

Μὰ στέκεται δροῦς, μάταια προσπαθεῖ νὰ συγκρατήσῃ τὰ πορόλυτα μέλη του, και μὲ κυτάζει βουβά. Χωρὶς νὰ θέλω σηκωνόμαι και, κυμαινόμενος, κυτάζω τὰ μάτια του και βλέπω μέσα τους ξένα βυθὸ τρόμου και τρέλας. Σὲ δῶλων τὰ μάτια η κόρη είναι μαζεμένη: στὰ δικά του πιάνει δλο τὸ πέλαγος ἀπὸ φωτιὰ και αἷμα στην ποράθυρα! Ίσως νὰ είναι τῆς φαντασίας μου, ίσως μονάχα ο δάνατος νὰ υπάρχῃ μέσα στὴ ματιά του, μὰ δχι, δὲν είναι τῆς φαντασίας μου, μέσα στὰ μαῦρα αὐτὰ μάτια, ποὺ δὲν ξέρουν τέλος, τριγυρισμένα ἀπὸ ξένα λεπτὸ κύκλῳ πορτοκαλί, δπως τὰ μάτια τῶν πουλιών, είναι κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸ δάνατο, ἀπὸ τοῦ θανάτου τὴν τρομάρα.

— Φεύγα! έφωναξα και τραβήχθηκα πρὸς τὰ πίσω. Φεύγα!

Καὶ, σὰν ἔπειτα ἀπὸ πρόσταγμα, ἔπεισε ἀπάνω μου, και μᾶζι σωριασθήκαμε χάμω, πελώριος στόδης πάντα, ξεχαρισταλωμένος, βουβός. Μ' ἔπιασε διατριχίλα. Τραβήχθηκα δπως δπως και σηκώθηκα μονομάς, νὰ φύγω μαχρύν ἀλί τοὺς ἀνθρώπους, στὴν έρημο τὴν πλημμυρισμένη ἀπὸ ήλιο. "Εξαφνα, ἀριστερά, ψηλά, ἀντήχησε βροντή, και μιὰν πλαγιασμένοι, στὸν παρατάσσονται γιὰ τὴ μάχη, βλέπω τὰ πρόσωπά τους φανταστικοὺς τῶν ἀνδρῶν προχωροῦντας πολλὴς πορειασμένος στὸν ήχο τοῦ πρώτου. Καὶ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου σφρίζονταις γαρωπά, σκληρά, μὲ στεναγμό.

Μᾶς πήραν! Ούτε ζέστη πιά, οὔτε τρομάρα, οὔτε κούραση. Δὲν μπορῶ νὰ σκεφθῶ. Καὶ δταν, λαφιασμένος, τρέχω στοὺς στοίχους τῶν ἀνδρῶν ποὺ πρατάσσονται γιὰ τὴ μάχη, βλέπω τὰ πρόσωπά τους φωτεινὰ σὰν χαρούμενα, ἀκούων προχωροῦντας πολλὴς σκέψη μὲ σταμάτησης σκηνές.

Βλέπω ξένα δπλίτη νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὸ πλήθος και νάρχεται καὶ εὐθεῖαν πρὸς ἐμένας. Γιὰ μιὰ στιγμή χάνεται μέσα σὲ μιὰ ρεματικά. "Οταν ξαναβγαίνει και ξαναρχίζει νὰ προχωρῇ τὸ βήμα του είναι διαποφάσιστο και νοιώθεις σὰν νὰ μὴ μπορῇ πιὰ γὰ διευθύνῃ τὰ ξεχαρισταλωμένα νεῦρα του. "Έρχεται ίσια και ἔπανω μας: μὲ δλη τὴ βαρειά νύστα ποὺ ἀπλόνεται ἀπάνω μου, φοβήχθηκα και ωρὴσα:

— Τί θές;

Σταματᾶ σὰν ἔπειτα ἀπὸ πρόσταγμα, και δροῦνται πελώριος, γενᾶτος, μὲ σχισμένο τὸ λαιμὸ τοῦ πουκάμισου. Δὲν ξέχει τουφέκι, τὸ παγταλόνι του κρατιέται ἀπὸ ξένα μόνο κουμπὶ και φαίνεται ἀπὸ μιὰ τρύπα η λευκὴ σάρκα. Τὰ χέρια και τὰ πόδια του είναι ξεχαρισταλωμένα και βλέπεις τὴν προσπάθεια του νὰ τὰ διευθύνῃ, μιὰ μόλις τὸ κατορθώσῃ, ξαναπέφτει.

— Τι ξέχεις; κάθησε, είσαι.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Β'

... σχεδὸν δλα τὰ ἄλογα και τὸν ἀνθρώπους, στὴν δροῦδη προχωροῦσα τὰ διδια. Στὴ δωδεκάτη, τὴ δική μας, τὴν τρίτην ήμέρα κατὰ τὸ βράδυ, είχαν ἀπομείνει τρία μόνον πυροβόλα — τὰ ἄλλα ἐκτὸς μάχης — έξη ἀνδρες κ' ξένας περιπλανήσασθαις — έγω. Είκοσιδύο ώρες είχαν περάσει και φωτίζονταις χαρωπά μιὰ μπόμπα, δαιμονισμένη σχίζει τὸν ἀέρα.

Είχα πλησιάσει...

πεθαμένοι ἐκοίτοντο ἡσυχοι· ἔμεις βαδίζαμε, ἀκτελούσαμε τὸ καθῆκον μας, μιλούσαμε καὶ γελούσαμε ἀκόμη, ὅμως ἡμιαστε σὰν ὑπνοβάτες. Οἱ κινήσεις μας ἦταν σωτὲς καὶ γλήγορες, τὰ προστάγματα καθαρὰ καὶ δρόη ἡ ἀκτέλεσις, ὅλλα ἀν ρωτοῦσες ἕαφνικά ἔναν ἀπὸ μᾶς ποιὸς ἦταν, μόλις ὅταν μποροῦσε νὰ βρῇ τὴν ἀπάντησι στὸ μναλὸ του τὸ σκοτειναδρένο. "Οπως στὰ δύνειρα, δλα τὰ πρόσωπα φαινόντανε παλιοὶ γνώριμοι, καὶ καθετὶ μᾶς ἦταν γνώριμο, συνηθισμένο, σὰν ὅλα αὐτὰ νὰ είχαν γείνει καὶ πρίν. Μά, εὐθὺς ποὺ ἀρχίζα νὰ κυτάζω προσεκτικά τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κανόνια ἢ ν' ἀκούω τὸν κρότο, δλα μού φαινόντανε καινούρια, αἰνιγματικά. "Η νύχτα ἔφθανε χωρὶς νὰ τὸ καταλάβωμε καὶ, μόλις προφθάναμε νὰ τὴν ἀντιληφθοῦμε, πάλι ὁ ἥλιος βρισκόταν πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας. Καὶ μόνον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἤρχοντο στὴν πυροβολαρχία μας, μάθαμε πῶς ἦταν ἡ τρίτη ἡμέρα τῆς μάχης, καὶ ἀμέσως πάλι τὸ λησμονύσαμε μᾶς φαινόταν πως ἦταν ἡ πρώτη μέρα, ποὺ δὲν είχε οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος, τῷα σκοτεινή, ἐπειτα φωτισμένη, μὰ πάντα ἀκανόητη, πάντα τυφλή. Καὶ κανεὶς δὲν ἦταν ποὺ ν' ἀψηφῇ τὸν θάνατο, γιατὶ κανεὶς δὲν ἔνοιωθε τί είναι ὁ θάνατος.

Τὴν τρίτη ἡ τὴν τετάρτη νύχτα, δὲν θυμούμαι καλά, ἐπλάγιασα γιὰ μιὰ στιγμὴ πίσω ἀπὸ ἔνα χαράκωμα, καὶ μόλις ἔκλεισα τὸ μάτια, ξαναεῖδα τὸ ἴδιο, συνηθισμένο, παράξενο δράμα: τὸ γαλάζιο χαρτί, καὶ ἡ σκονισμένη καὶ δηγιγχητικάφα πάνωτὸ τραπέζι μου, καὶ στὸ διπλαίδωμάτιο, χωρὶς νὰ τοὺς ἔβλεπτο, ἡ γυναικά μου τὸ παΐδι μου.² Όμως, ἀντὶ τὴν φρόνη, μὰ λάμπα μὲ πράσινο ἀμπακούν ἦταν ἀναμένη ἀπάνω στὸ τραπέζι, καὶ ἔτσι κατάλαβα πῶς ἦταν πιὰ βράδυ³ ἡ είχε γυγτώσει. Τὸ δράμα διαρκοῦσε καὶ μπρέσα πολλήν ώρα νὰ κυτάζω ἡσυχα καὶ προσεκτικὰ τὴν φλόγα ποὺ φεγγοβολοῦσε στὴ γυαλίνη καρδάφα, νὰ κυτάξω τὰ χαρτιά καὶ νὰ συλλογισθῶ γιατὶ δὲν κοιμώταν τὸ παΐδι μου: εἶναι ἀργὰ πιά, πρέπει νὰ κοιμηθῇ. "Ἐπειτα ξαναεῖδα τὰ χαρτιά, καθετὶ, καὶ τὸ παραμήρο, καὶ ποτὲ δὲν θὰ πίστενα πῶς γνώριζα τόσο καλὸ τὴν κάμαρά μου. Ποῦ καὶ ποὺ ἀνοιγα τὰ μάτια, καὶ τότε ἔβλεπα τὸν οὐρανὸ ποὺ τὸν ἔσχιζαν θαυμάσιες πύρινες τανίες, τὰ ξανακλοῦσα πάλι καὶ κυτάζα τὰ χαρτιά, τὴν καρδάφα ποὺ λαμποκούπος, καὶ ἥθελα νὰ μάθω γιατὶ δὲν κοιμῶταν τὸ παΐδι μου: εἶναι ἀργὰ πιά, πρέπει νὰ κοιμηθῇ. "Όχι μακριὰ ἀπὸ μένα ἔσκασε μιὰ μπόμπα, τινάχθηκαν τὰ πόδια μου, κάποιος ἔφωναξε δυνατά, πιὸ δυνατά καὶ ἀπὸ τὸν κρότο τῆς μπόμπας, καὶ συλλογίσθηκα πῶς

κάποιος σκοτώθηκε, μὰ δὲν κινήθηκα, δὲν σήκωσα τὰ μάτια μου ἀπὸ τὰ γαλάζια χαρτιά, ἀπὸ τὴν καρδάφα.

"Ἐπειτα στηκώθηκα, ἐβάδισα, ἔδωσα διαταγές, ἔκνταξα τὰ πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν, ἐσκόπευσα μὲ τὸ κανόνι, καὶ ὀδιάκοπα σύλλογιζόμουνα γιατὶ νὰ μὴν κοιμᾶται τὸ παΐδι μου. Ρώτησα ἔνα δεκανέα, καὶ μοῦ ἔλεγε, μοῦ ἔλεγε. Κουνήσαμε καὶ οἱ δύο τὸ περισσότερο χρῶμα ἀπὸ τὸ νέο αὐτό, ἀμφούσταχο, πρόσωπο. Θὰ είχε τρομάξει πολὺ τὴν ώρα ποὺ ἔρχότανε ποδὸς ἐμᾶς καὶ δὲν μποροῦσε ἀκόμα νὰ συνέλθῃ. Είχε τὸ χέρι στὸ πηλίκιο γιὰ νὰ διώξῃ, μὲ τὴν κινητὴ αὐτὴ τὴν ἀτλῆτα καὶ συνηθισμένη, τὸν τρελὸ φρόνο του.

— Φοβᾶσαι; τὸν ωρήσα αἴγακοντας τὸν ἀγκῶνα του, ποὺ ἔνοιωσά πῶς ἦταν σὰν ξύλοχαμογελοῦσε καὶ ἔμενε βουβός;⁴ Καλύτερα, ἔβλεπε τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλη μονάχα στὰ μάτια ποδιῶν, ἀλλο τίποτε.

— Φοβᾶσαι; ξαναρωτήσα ήρεμα.

"Ἐσάλεψαν τὰ χεῖλη γιὰ νὰ προφέρουν μιὰ λέξη καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ ἔγεινε κατάνοητο, ἀλλοιώτικο, ψευδρυσικό. Μιὰ πνοὴ χλιαρὴ ἄγγιξε τὸ ἀριστερὸ μου μάγουλο, τινάχθηκα δυνατά, καὶ τίποτε ἀλλο — μπροστά μου τώρα δὲν ἔβλεπα τὸ κίτρινο πρόσωπο, μὰ κάτι κοντό, κολοβωμένο, κόκκινο, καὶ τὸ αἷμα ἔτρεχε σὰν ἀποτάνων πούδρα φρεσκοανιγμένη, σὰν ἔκεινες ποὺ ζωγραφίζουν σὲ κάτι ἔλεεινές ἐπιγραφές. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ κάτι τὸ κοντό καὶ κολοβωμένο, ἦταν ἀκόμα ἔνα χαμόγελο, ἔνα γέλιο ξεδονιτάρικο, τὸ κόκκινο γέλιο.

— Τὸ γνώρισα τὸ κόκκινο αὐτὸ γέλιο· είχα προσπαθήσει νὰ τὸ νοίωσω, καὶ τὸ ἔνοιωσα τὸ κόκκινο αὐτὸ γέλιο. Τότε κατάλαβα τὶ ἦταν αὐτὸ ποὺ ἔβλεπα σὲ δλους ἔκεινους τὸν ἀκρωτηριασμένους, τοὺς κομματιασμένους, τοὺς ἀλλόκοτους: ἦταν τὸ κόκκινο γέλιο. Μέσα στὸν οὐρανό, μέσα στὸν ἥλιο· καὶ τώρα θὰ πλημμυρήσῃ τὴ γῆ.

... Τὴν ώρα ποὺ ἔκεινοι ἡσυχα — τοὺς ξεχωρίζεις — ἴδιοι ὑπνοβάτες...

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Γ'

... τρέλα καὶ φρίκη.

Λέγουν πῶς εἶναι πολλοὶ τρελοὶ στὸ στρατό μας καὶ στὸν ἔχθρικό στρατό. "Έχουν ιδρύσει στὸ στρατό μας τέσσερα τρήματα ψυχιατρικά. "Οταν ἐπῆγα στὸ ἐπιτελεῖον, δὲν πασπιστήσαμε..."

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Δ'

... περισφίγγον, δμοια μὲ φίδια.

Είδε τὸ σιδερένιο σύρμα, ποὺ κόπτηκε ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος, ἔσχισε τὸν ἀέρα, καὶ ἀρπάξει τρεῖς στρατιῶτες. Οἱ δκρες ἔσχισαν τὰ ἀμπέχονα,

μπήκαν στὶς σάρκες, καὶ οἱ στρατιῶτες ἔβαλαν τὶς φωνὲς καὶ στριφογύριζαν μὲ μαία, καὶ οἱ δύο ἀπὸ αὐτοὺς ἔσεργαν μαζὶ τους τὸν νεκρό τους σύντροφο. "Ἐπειτα δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἔσπρωχνε τὸν δύο ὄλλους ποὺ σεργόντανε μὲ σπασμούς, ποὺ κυλούσαν δὲν εἶνας πάνω στὸν ὄλλον καὶ πάνω ἀπὸ αὐτόν, καὶ μονομάζεις καὶ οἱ τρεῖς ἔμειναν ἀκίνητοι.

Λέει πῶς, μονάχα στὴν ἔνεδρα ἐκείνη, ἔχαδηκαν πάνω ἀπὸ 2000 ἀνδρες. Τὴν ώρα ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ κόψουν τὸ σιδερένιο σύρμα καὶ ἐμπλέκονταν στοὺς φιδένιους κύκλους του, ἔπειτε ἀπόνω τους βροχή ἀπὸ σφαίρες. "Ήταν φριβόδο, μᾶς διηγεῖται, καὶ οἱ προσβολὴ αὐτὴ θὰ τελείωνε μὲ πανικὸν ὅτι ἔσεργαν μονάχα ἀπὸ ποὺ νὰ φύγουν. Μὰ δέκα ἡ δώδεκα σειρὲς ἀπὸ σύρματα ποὺ δὲν είχαν κατορθώσει νὰ τὰ κόψουν, καὶ η πάλη ἔναντίον των, καὶ δλόκληρος διάδαλος ἀπὸ λάκους μὲ πασάλους μπηγμένους στὸ βάθος, τοὺς είχαν ζαλίσει καὶ δὲν ἔσεργαν ποὺ νὰ στραφοῦν.

Τυφλωμένοι, ἔπειταν πολλοὶ στὸν λάκονς αὐτοὺς τὸν βαθεῖς, σκαμένους σὰν χωνιά, καὶ ξεκούλιασμένοι, καρφωμένοι πάνω στὸν μυτεροὺς πασάλους, στριφογύριζαν, χοροπήδουσαν σὰν παλιάτσοι μὲ ἐλατήριο ἐπειτα, ἀλλα σώματα ἔπειταν ἀποτάνων τους, καὶ γλήγορα δὲ λάκος ἦταν σωρὸς ματωμένος ἀπὸ σώματα ζωντανά καὶ πεδαμένα. Απ' ὅλα τὰ μέρη, ἀπὸ κάτω, πρόβαλαν χέρια, τὰ δάχτυλα ἀνοιγόκλειναν σπασμαδικά, ἀδράχνοντας τὸ κάθετι, καὶ δποιος ἔπειτε μέσα ἔκει, δὲν ξανάβγαινε πιά χιλιάδες δάχτυλα, γερὰ καὶ τυφλά, σὰν τανάλιες ἐσφιγγαν τὶς γάμπες, πιάνοντας ἀπὸ τὰ φρέσκατα, ἀναποδογύριζαν τὸν ἀνθρώπο, τὸν ἔχουναν τὰ μάτια, τὸν ἔπνιγαν. "Άλλοι πολλοί, σὰν μεδυσμένοι, δρομοῦσαν ζοια πάνω στὸ σιδηρένιο σύρμα, μέσα στὸν ἥλιο· καὶ τώρα θὰ πλημμυρήσῃ τὴ γῆ.

"Ολοι, γενικῶς, τοὺς ἔδιναν τὴν εἰκόνα ἀνθρώπων μεθυσμένων, ἀλλοι βλαστημούσαν, ἀλλοι ἔβαναν γέλια δυνατά τη στιγμὴ ποὺ τὸ σιδερένιο σύρμα τοὺς ἀρπάζει ἀπὸ τὸ χέρι εἴτε ἀπὸ τὸ πόδι εἴτε ἀπὸ τὸ κεφάλι τους, τὸν ἔνθρωπο, τὸν ἔχουναν τὰ μάτια, τὸν ἔπνιγαν. "Άλλοι πολλοί, σὰν μεδυσμένοι, δρομοῦσαν ζοια πάνω στὸ σιδηρένιο σύρμα, μέσα στὸν ἥλιο καὶ τώρα θὰ πλημμυρήσῃ τὴ γῆ.

ήταν κόκκινος, καὶ νόμιζες πώς είχε χαλάσει ὁ κόσμος, πώς άλλαξε ἡ ὅψη του, πώς χάθηκαν τὰ χρώματα: τὰ συνηθισμένα ἀπαλά χρώματα, τὸ γολάκιο, τὸ πράσινο καὶ τὸ ἄλλα είχαν χαθῆ, καὶ ὁ ήλιος ἔλαμπε μὲ τὴν πορφυρένια λάμψι τῆς Βεγγάλης.

— Τὸ κόκκινο γέλιο, είπα έγώ.

Μᾶ δὲν μὲ κατάλαβε.

Ναί, γελοῦσαν, σοῦ τὸ είπα. Γελοῦσαν σὰν ἀνθρώποι μεθυσμένοι. Ἰσως μάλιστα καὶ νὰ χρέευαν, καὶ παρόμοιο είδα. Ἐκείνων τῶν τριῶν οἱ κινήσεις ἔμοιαζαν μὲ χορό.

Ουμάται καθάρα πάσι, δταν μιὰ σφαῖρα τοῦ πέρασε τὸ στήθος πέρα-πέρα, ἐπεσε, καὶ ἀρκετὴν ὥρα, πρὶν χάσῃ τὶς αἰσθήσεις του, ἐτίναξε τὰ πόδια σὸν νὰ χρέευε. Μιλεῖ γι' αὐτὸ τὸ πρόγμα μὲ ἕνα ἀλλόκοτο αἴσθημα ἀλλὰ καὶ μὲ φόρο καὶ μὲ κάποιαν ἐπιθυμία νὰ τὸν τύχαινε τὸ ίδιο, ἀκόμη μιὰ φορά.

— Καὶ μιὰ σφαῖρα στὸ στήθος; τὸν ωτῆσα.

— Γιατί καὶ μιὰ σφαῖρα; θάλεια, φίλε μου, ἔνα παράσημο.

— Ήταν πεσμένος ὀψάσκελα, κατακίτρινος. Ἡ μύτη σουβλεῷ, πεταμένα τὰ μῆλα, τὰ μάτια βαθουλωμένα, ίδιος γενόρος, καὶ δνειρευότανε παράσημο. Ἀρχικὲς ἡ γάγγρανα, είχε πυρετό πολύ, σὲ τρεις μέρες θὰ τὸν ἔφεραν στὸν ίδιο λάκο μαζὶ μὲ ἄλλους, καὶ χαμογελοῦσε, δνειροπολοῦσε ἔνα παράσημο.

— Ετηλεγράφησες στὴ μητέρα σου; τὸν ωτῆσα.

Μὲ κύταξε ὑπουλα, μὲ κακία καὶ δὲν ἀποκίνθη. Ἔγώ δὲν είπα τίποτε. Ἀκούες τοὺς πληγωμένους ποὺ ἐστέναξαν καὶ παραληροῦσαν. Μὰ δταν θέλησα νὰ φύγω, ἐπιασε σφριτά τὸ χέρι μου. Ἔνοιωσα τὸ χέρι του ποὺ ἔκαιε, δμως πάντα δυνατό. Τὰ μάτια του, ἀνοιμένα, μὲ κύταξαν παράξενα, ἀπελπισμένα.

— Τὶ είναι λοιπόν; τί είναι; μὲ ωτῆσε φοβισμένα, ἐπίμονα, τραβῶντας μὲ ἀπὸ τὸ χέρι.

— Τί είναι;

— Νά, δλα γενικῶς... Θὰ μὲ περιμένη, ναί; Τὲ νὰ τῆς κάνω έγώ; Ἡ πατρίδα, πᾶς νὰ τὴν κάνω νὰ καταλάβῃ τί θὰ πῇ πατρίδα!

— Τὸ κόκκινο γέλιο, είπα.

— Εσύ ἀστειεύεσαι, καὶ ἔγώ μιλῶ σοβαρά. Πρέπει νὰ τῆς ἔξηγήσω, μὰ πᾶς; Νὰ ξερες τί μου γράφει! Τὸ τί γράφει! Καὶ τὰ λόγια τῆς είναι λεινά, τὸ ξέρεις; Μπά! καὶ σύ. Ἐκύταξε περιέργα τὸ κεφάλι μου, μὲ ἔχτυπτησε ἐλαφρὰ μὲ τὸ δάχτυλο καὶ είπε γελῶντας:

— Είσαι καὶ σὺ φαλακρός, τὸ ξέρεις;

— Δὲν ἔχω καθρέφτη έδω.

— Είναι πολλοὶ κάτασπροι καὶ φαλακροί. Σὲ

παραπάλι, δόσε μου ἔναν καθρέφτη. Νοιώθω τὰ μαλλιά μου νὰ φυτρώνουν ἀσπρά, δόσε μου ἔναν καθρέφτη.

— Αρχισε τὸ παραλήρημα, τὸ κλῆμα, τὶς φωνές, καὶ τότε βγῆκα ἀπὸ τὸ φροντὶδ νοσοκομεῖο.

Τὸ βράδυ ἔκεινο θελήσαμε νὰ γιορτάσωμε, γιορτὴν θλιβερὴν καὶ παράξενην, δπὸν οἱ σκιές τῶν πεδιμένων ἡταν μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καλεσμένους. Θελήσαμε τὸ βράδυ νὰ πάρωμε τοῦ διο μαζὶ, δπὼς ἔκάναμε στὸν τόπο μας. Βρήκαμε ἔνα σαμοβάρι, λεμόνι, ποτήρια, καὶ καθήσαμε κάτω ἀπὸ ἔνα δένδρο, ἀπαράλλαχτα δπὼς σ' ἔνα πλι-νίν. Ἐρχόντανε οἱ συνάδελφοι μας, ἄλλοι μόνοι, ἄλλοι δύο - δύο ἡ τρεῖς - τρεῖς, καὶ μιλοῦσαν δυνατά, καὶ ἔκαναν ἀστεῖα, γεμάτα ἀπὸ μιὰ χαρούμενη πρόσδοκια — μὰ γλήγορα σταματοῦσαν, καὶ οὕτε ἐκύταξε δ' ἔνας τὸν ἄλλον, γιατὶ ἔνοιωθες κάτι τι πένθιμο στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ποὺ τοὺς είχε φεισθῆ δ' θάνατος. Κουρελιασμένοι, λιγωμένοι, ξινόμαστε σὸν νὰ είχωμε ψώρα: τὰ μαλλιά μας μακριά, ἀδυνατισμένοι, καταπονεμένοι, είχαμε χάσει τὴν συνηθισμένη μας δψη ἔτσι, νομίσαμε πῶς βλεπόμαστε πρώτη φορά γύρω στὸ σαμοβάρι, καὶ ἔμελναμε ἔμβροντητοι. Τοῦ κάκου ἔψαχνα μέσα στοὺς ἄλλοιωτικους αὐτοὺς ἀνθρώπους νὰ ἰδω γνώμα πρόσωπα, κανένα δὲν μποροῦσα νὰ εύρω. Οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ, ἀνήσυχοι, δλο βιαστικοί, ἀδέξιοι, ποὺ ἐτρόμαξαν στὸν παραμικρὸ δόρυβο, ποὺ δλοένα γύριζαν νὰ ἴδουν πίσω τους σὰν κάτι νδ λιγτοῦσαν, θέλοντας μὲ τὶς κινήσεις τους νὰ γεμίσουν τὸ αἰνιγματικὸ κενὸν ποὺ ἔφοιτο νὰ τὸ κυτάξουν, ἡταν ξένοι ποὺ ποτὲ δὲν τὸν είχα ἰδη πρὶν. Καὶ ἡ φωνή τους ἀκόμα ἥκουσε ἀλλόκοτα, κομμένη, καὶ τὰ λόγια τους ἔβγαιναν δύσκολα, καὶ μὲ ἔνα τίποτε ξεχείλιξαν σὲ γέλιο τρελό. Καὶ καθετὶ ἡταν ξένο. Ξένο ἡταν τὸ δένδρο, τὸ ἡλιοβασίλεμα, καὶ αὐτὸ τὸ νερό, ποὺ είχε μιὰ μυρωδιά, μιὰ γεῦσι ἀλλοιωτική, λὲς καὶ είχαμε ἔγκαταλείψει τὴν γῆ μαζὶ μὲ τοὺς πεδιμένους καὶ πέσαμε σὲ ἄλλον κόσμο, γεμάτον ἀπὸ δράματα ἀπόχρωφα καὶ ἀπαίσια φαντασμάτα. Ἡ δύσις ἡταν ἐλαφροκίτρινη, καὶ ψηλά, σύντερα μαῦρα ἀφωτίστα, ἀκίνητα, καὶ χαμηλά, ἡ γῆ μαύρη, καὶ τὸ πρόσωπα μας στὴν κίτρινη αὐτὴ ἀντανύγεια ἡταν καὶ αὐτὸ κίτρινα σὸν πρόσωπα νεκρῶν. Κυτάξαμε δλοι τὸ σύμμενο σαμοβάρι, ποὺ ἀντανακλοῦσε τὸ κίτρινο ἀπαίσιο χρῶμα τῆς δύσεως καὶ γινότανε καὶ αὐτὸ δάχτυλο, πεδαμένο, ἀνεξήγητο.

— Ποῦ είμαστε; ωτῆσε μιὰ φωνή, ποὺ ἔνοιωθες μέσα τῆς τὴν ταραχὴν καὶ τὸν τρόμο. Κάποιος ἀναστέναξε. Ἔνας ἄλλος ἐτρίξε νευρικὰ τὰ δάχτυλά του. Ἔνας ἄλλος γέλασε. Κάποιος

στρώθηκε ξαφνικὰ καὶ ἀρχισε νὰ γυρίζῃ γύρω στὸ σαμοβάρι. Συχνὰ ἔβλεπες νὰ πηγαίνονται, τρεχάτοι σχεδόν, βυθισμένοι σὲ μιὰ παράξενη σιωπὴ εἰτε ψιθυρίζοντας κατί ἀκατανόητο.

— Είμαστε στὸν πόλεμο, είπε ἔκεινος ποὺ είχε γελάσει, καὶ ἀρχισε πάλι νὰ γελᾷ ἀτέλειωτο βραχνὸ γέλιο, σὰν νὰ τὸν ἔπινγαν.

— Γιατί γελᾷ; είπε κάποιος θυμωμένα — πάφε λοιπόν!

— Εκεῖνος ξαναγέλασε βραχνά, λίγο, καὶ σιωπήσε, ύποτακτικά. Ἡ ξέρεια σὲ σβιννε, τὸ σύννεφο κατέβαινε στὴ γῆ, καὶ μόλις μπορούσαμε νὰ ξεχωρίζωμε τὰ κίτρινα, σὰν φαντάσματα, πρόσωπα μας. Κάποιος ζώτησε:

— Μά, ποῦ είναι λοιπόν δ «Μπότικ»;

— Ελέγαμε ἔτσι ἔνα κοντὸν ἀξιωματικὸ ποὺ φοροῦσε κάτι πελώριες ἀδιάβροχες μπότες.

— Τώρα δὰ ἡταν έδω. Μπότικ, ποῦ είσαι;

— Μπότικ, μὴν κρύβεσαι, μιρίζομε τὶς μπότες σου ἀπὸ μακριά.

— Οἱ γέλασαν, καὶ τότε μία φωνή σκληρή, θυμωμένη, σταμάτησε τὸ γέλιο μέσον ἀπὸ τὸ σκοτάδι.

— Φτάνει, δὲν ντρέπεσθε; Ο Μπότικ σκοτώθητε τὸ πρωὶ στὴν κατόπτευσι.

— Τώρα δὰ ἡταν έδω. Αδύνατον.

— Λάθος ἔχετε. Ε, ξὺν πίσω ἀπὸ τὸ σαμοβάρι, κοιψε μου μιὰ φέτα λεμόνι.

— Κ' ἔμενα, καὶ ἔμενα.

— Δὲν ἔχει πιὰ λεμόνι.

— Τὶ τρέχει λοιπόν; ἀκούσθηκε μισοκλαμένη μιὰ φωνοῦλα μὲ θυμό, ἀνήσυχη. — Εγώ ξρθαγία τὸ λεμόνι μονάχα.

— Ο ἄλλος ἀρχισε πάλι νὰ γελᾷ ἔνα γέλιο πνιγμένο καὶ κανεὶς δὲν τὸν σταμάτησε. Σὲ λίγο σταμάτησε μόνος του, ἔπειτα ξανάρχισε πάλι καὶ ξανασώπασε. Κάποιος είπε:

— Αὔριο η ἐπίθεσις.

— Καὶ μερικὲς φωνὲς ἔρεθισμένες ἔφωναξαν:

— Δὲν βαρείστε! τὶ ἐπίθεσις;

— Ξέρετε πολὺ καλά.

— Δὲν βαρείστε! Δὲ μιλοῦμε ἐπὶ τέλους γιὰ τίποτε ἄλλο;

— Τὸ ἡλιοβασίλεμα ἔσβυσε. Ψήλωσε τὸ σύννεφο, ἡ ἀτμοσφαίρα καθάρισε, καὶ τὰ πρόσωπα φάνηκαν πιὸ γνώριμα, καὶ ἔκεινος ποὺ γύριζε γύρω μας, ξρθε καὶ καθήσε.

— Πῶς είναι οἱ δικοὶ μας; ορτησε χαμογελῶντας ἔνα χαμένο χαμόγελο.

— Καὶ δλα ξανάγειναν φοβερά, ἀκατανόητα, ξένα, καὶ σκόρπιζαν τὸν τρόμο καὶ τὴν τρέλα.

— Κ' ξαφνα δλοι ἀρχισαμε νὰ φωνάζωμε, νὰ μιλοῦμε, νὰ κινούμεθα μετάποτες τὰ ποτήρια, πιάνοντας τοὺς ὄμους τῶν ἄλλων, τὰ

χέρια, τὰ γόνατα, καὶ μονομιᾶς σωπάσαμε νικημένοι ἀπὸ τὸ ἄγνωστον.

Οι δικοὶ μας, ἀκούσθηκε μιὰ φωνὴ ποὺ έβγαινε μέσα ἀπὸ τὴν νύχτα. Δὲν ξυπορούσε νὰ κρατήσῃ τὴν σιγκίνηση, τὸ φόβο, τὴν δργη, τοὺς παλμούς της. Μερικά λόγια δὲν τὰ πρόσφερε καλά, σὰν νὰ τὰ είχε ξεμάθει. Οι δικοὶ μας!

— Εχομε δικούς μας λοιπόν; Μὴ μὲ σταμάτας γιατὶ πυροβολῶ! Στὸν τόπο μου, κάθε μέρη ποὺ κάνω λουτρό, καὶ τώρα ἔσχονται μέρες ποὺ μένωνταις, καὶ τὸ κεφάλι μου είναι καταλεφτόντος, καὶ τὸ σῶμα ψωριασμένο, κ' ἔχω φαγούρης, καὶ σ' δλο μου τὸ κορμὸν τρέχει, τρέχει κατιτί. Πάω νὰ τρελαθῶ ἀπὸ δλη αὐτὴ τὴ βρώμα, καὶ σὺ μιλᾶς γιὰ σπίτι! Τί είναι αὐτὸ τὸ πρόμα;

— Ενας δρόμος, παρόμοιο, καὶ διάθροποι, καὶ σιωπηλοί πολύτιμοι. Ενας δρόμος, παρόμοιοι πελώριες, μεθυσμένοι. Ενας δρόμος, παρόμοιοι πελώριες, μεθυσμένοι. Ενας δρόμος, παρόμοιοι πελώριες, μεθυσμένοι.

— Ενας δρόμος, παρόμοιοι πελώριες, μεθυσμένοι. Ενας δρόμος, παρόμοιοι πελώριες, μεθυσμένοι. Ενας δρόμος, παρόμοιοι πελώριες, μεθυσμένοι.

— Οι μιλᾶς γιὰ σπίτι! Τί είναι αὐτὸ τὸ πρόμα;

— Διάσολε! Θὰ πάω στὸ σπίτι μου.

— Στὸ σπίτι σου!

— Δὲν ξερέσεις τί θὰ πῇ πατήκον!

— Στὸ σπίτι του! ἀκούντε; θέλει νὰ πάρη σπίτι του!

— Οι μιλᾶς γέλασαν καὶ φώναξαν ἀπαίσια: ἔπειτα πάλι ἔσωπασαν δλοι, νικημένοι ἀπὸ τὸ ἄγνωστον. Καὶ τότε, δχι μόνον έγώ, μὰ δλοι μας, αἰσθανθήσαμε μεταξύ των διαφορών των μαζιώντων, καὶ τὸ σκοτάδι.

— Φτάνει, δὲν πετεσθες! Ο Μπότικ σκοτώθητε τὸ πρωὶ στὴν κατόπτευσι.

— Τώρα δὰ ἡταν έδω. Αδύνατον.

— Λάθος ἔχετε. Ε, ξὺν πίσω ἀπὸ τὸ σαμοβάρι, κοιψε μου μιὰ φέτα λεμόνι.

— Κ' έμενα, καὶ ἔμενα.

— Δὲν ἔχει πιὰ λεμόνι.

— Τί τρέχει λοιπόν; ἀκούσθηκε μισοκλαμένη μιὰ φωνοῦλα μὲ θυμό, ἀνήσυχη. — Εγώ ξρθαγία τὸ λεμόνι μονάχα.

— Οι δικοὶ τους δρόμους τους κομμένος, κομματιπομένος, ἐσπάραζε, ἀνατηγδούσε, ποὺ έκεινοι ποὺ πότες πάνω ἀπὸ τὸ σύμπαν. Καὶ δ σαλπιγκής (τῆς δρχηστρᾶς) ἡταν φανερὸ πότες ένοιωθε μέσου τὸν πελώριο καὶ σιωπηλὸ ξοκιο.

— Ο ξοκος τους δρόμους τους κομμένος, κομματιπομένος, ἐσπάραζε, ἀνατηγδούσε, ποὺ έκεινοι ποὺ πότες πάνω ἀπὸ τὸ σύμπαν. Καὶ δ σαλπιγκής (τῆς δρχηστρᾶς) ἡταν φανερὸ πότες ένοιωθε μέσου τὸν πελώριο καὶ σιωπηλὸ ξοκιο.</p

Καὶ οἱ ἄλλοι ἤχοι ἐνόμιζες πώς διπλωνόνταν
ἀδέξια, σκοντάφτοντας, ἔπειταν καὶ ἐστριῶντο
καὶ ἔχανοντο ὅλοι μαζὶ, ἀσυνάρτητοι, παραπολὺ¹
χαρούμενοι, παραπολὺ δυνατοί, παραπολὺ κοντά
στὶς μαῦρες φεματιές δπου τοις ἔχουσαν
λησμονήμενοι, ἔγκαταλειμμένοι, ἀνάμεσα στὶς
πέτρες, σιρατιώτες.

Καὶ ἐμείναμε πολλὴν ὥρα γύρω στὸ σιν-
μένο σαμοθράσι, σιωπηλοῖ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Ε'

Ἐλαχιστοκαταληγμένη σὰν ἡρόες ἡσυχα δ
γιατρὸς νὰ μὲ ἑσπερίη. Πετάχτηκα ἀπάνω βά-
νοντας μιὰ φωνή, δπως ἔκάναμε δλοι δταν
ἔχονταν νὰ μᾶς ἔστενούν καὶ θέλησα νὰ
τρέξω ἔξω ἀπὸ τὴ σκηνή. Μά, δι γιατρὸς μὲ
κρατοῦσε δυνατὰ ἀπὸ τὸ χέρι:

— Μὲ συγχωρεῖτε, σᾶς τρόμαξα. Καὶ ἔρω
πώς ἔχετε ἀνάγκη νὰ κοιμηθῆτε...

— Πέντε μέρες καὶ πέντε νύχτες, είπα μισο-
κοιμισμένος, καὶ μοῦ φαίνεται πώς κοιμήθηκα
πολὺ δταν μοῦ ἔσαναίλησε δ γιατρὸς σπρώχον-
τας μὲ ἐλαφρὰ στὰ πλευρὰ καὶ στὰ πόδια.

— Μὰ εἶναι ἀνάγκη, φύλε μοὺ, σᾶς παρα-
καλῶ, είναι ἀνάγκη. Μοῦ φαίνεται πάντα... Δὲν
βαστῶ πιά, μοῦ φαίνεται πώς πληγωμένοι ἔμει-
ναν ἔκει...

— Τί πληγωμένοι; Τοὺς κουβαλούσαμε δλη
μέρα. Τρόφιμα ἀπὸ δῶ. Εἶναι ἀδικο, πέντε νύχτες
τώρα δὲν κοιμήθηκα.

Φύλε μοὺ, μὴ συχίζεσθε, μοῦ εἴπε δ γιατρὸς
χώνοντας μοὺ ἀδέξια τὸ πηλίκιον δς τ' ταῦτα.
Ολοι κοιμοῦνται, κανένας δὲ θέλει νὰ σηκωθῇ!
Βρήκα μιὰ μηχανή καὶ ἔφτα βαγόνια, μὰ χρειά-
ζονται καὶ χέρια. Καταλαβαίνω πολὺ καλά...
Φύλε μοὺ, σᾶς ἵκετενώ. Ολοι κοιμοῦνται, εἴτε
δὲν σαλεύονται. Φοβοῦμαι μὴν ἀποκοιμῆθω καὶ ἔγω.
Δὲν θυμοῦμαι νὰ ἔχω κοιμηθῆ. Θαρρῶ πώς ἔχω
παρασθήσεις. Φύλε μοὺ, βγάλε τὰ πόδια ἔχω
ἀπὸ τὸ κρεβάτι, ἔνα πόδι μονάχα, ἔτσι, ἔτσι...

*Ηταν χλωμός καὶ μόλις κρατιώταν. Εβλεπες
πώς δὲν ἔπειτε στὸ κρεβάτι, δὲν κοιμώνται σὰ
μολύβι δλόκληρες νύχτες κατὰ σειρά. Καὶ ἐμένα
τὰ γόνατά μοὺ ἐλύγιζαν, καὶ είμαι βέβαιος πώς
ἀποκοιμῆθηκα τὴν ὥρα ποὺ βαδίζαμε, τόσο δὲ
δέα δλόιληρης γραμμῆς ἀπὸ μαῦρες οιλουνέτες,
ποὺ δὲν ἔχερω ἀπὸ ποὺ ἐπρόβαλαν μπροστά
μας, ήταν ἀπροσδόκητη, ξαφνική. Στὸ πλάι μοὺ,
ἄνθρωποι, ποὺ μόλις τοὺς ἔβλεπες μέσα στὸ

σποτάδι, πηγαινοέρχονταν, σιωπηλά καὶ ἀργά.
Δὲν ὑπῆρχαν φανάρια οὐτε στὴ μηχανή οὐτε
στὰ βαγόνια, καὶ τὸ κλεισμένο καζάνι ἔχουν μιὰ
θαμπή κόκκινη λάμψη.

— Τί εἶναι; φώτησα καὶ τραβήχθηκα πίσω.

— Φεύγομε. Τὸ ἔχασατε, φεύγομε, εἴτε σιγανά
δι γιατρός.

*Ηταν κούνο, καὶ ἔτρεμε. Τὸν κύταξα καὶ
ἔνοιωσα σ' δλο μου τὸ σῶμα ἀνατριχύλα.

— Στὸ διάολο! φώναξα δυνατά. Δὲν μπο-
ροῦστε νὰ πάρετε κανένα ἄλλον;

— Σιγά, σιγά, σᾶς παρακαλῶ, εἴτε δ γιατρὸς
πιάνοντας με ἀπὸ τὸ χέρι.

Μιὰ φωνή μέσα ἀπὸ τὸ σποτάδι εἴπε:

*Τοῦ κάποιου ἔτοιμαζουν γενικήν ἐπίθεσι, κανεὶς
δὲν θὰ κουνήσῃ. Κοιμοῦνται δλοι. Μπορεῖ κα-
νεὶς νὰ πλησιάσῃ, καὶ νὰ τοὺς δέση κοιμισμέ-
νους χωρὶς δυσκολία. Τώρα δὰ πέρασα κοντά
στὸν σκοπό, καὶ μὲ κύταξε χωρὶς λέξι νὰ πῇ,
χωρὶς νὰ κινηθῇ. Κι' αὐτὸς κοιμᾶται. Πῶς δὲν
πέφτει κάτω!

*Επιστρήκα ἀπὸ ἔνα βαγόνι, καὶ ἀμέσως
με πῆρε δ ψηνός. Κάποιος ἡμέλησε νὰ μὲ
βιηθήσῃ, ἔγω τὸν ἔσπρωξα, δὲν ἔχερω γιατί,
με τὸ πόδι, καὶ ἀποκοιμῆθηκα πάλι καὶ ἀκούσα
σὰν σὲ δνειρο κομμένες δμίλες.

— Στὸ ἔβδομο βέρστη.

— Δὲν ἔχασαν τὰ φανάρια;

— Οχι, δὲν θὰ προχωρήσῃ.

*Σπρώξε πρὸς τὰ ἐμπόρια, πίσω, λίγο, καλά.
Τὰ βαγόνια κινήθηκαν βαθειά καὶ συγκρου-
σθηκαν. Καὶ σιγά-σιγά, ἔπειδη δὲν ἔμουν ἀνα-
παυτικὰ πλαγιασμένος καὶ ἀκούσα δλον αὐτὸν τὸν
θόρυβο, ἔφυγε δ ὑπνος. Ο γιατρὸς ἀποκοιμῆ-
θηκε, καὶ δταν ἔπιασα τὸ χέρι του, ἡταν σὰν
χέρι νεκροῦ, ἀτονο καὶ βαρύ! Τὸ τραῦνο δρούσε
νὰ προχωρῇ ἀργὰ σὰν νὰ ἡμελε νὰ δοκιμάσῃ
τὸν δρόμο. Ενας φοιτητής, τῶν μεταγωγικῶν,
ἄναιψε τὸ κερί ἐνδὸς φαναριοῦ, καὶ φωτίσθηκαν
οἱ τοῖχοι καὶ τὸ σκοτεινὸν ἀνοιγμα τοῦ παρα-
θύρου, καὶ θυμωμένα εἴπε:

— Τί διάολο! Τόσο πολὺ μᾶς χρειάζονται!
Ξυπνῆστε τον πρὶν ἀποκοιμῆθη γιὰ καλά. Τότε
πιὰ δὲν ξανακοιμᾶται, τὸ δέρω ἀπὸ τὸν ἔσυτό μου.

*Τινάξαμε γερά τὸν γιατρό, καὶ ἔκάδησε στὴ
θέση του σὰν χαζός. Θέλησε νὰ ξαναπλαγιάσῃ,
μὰ τὸν ἐμποδίσαμε.

— Νὰ πιοῦμε λίγο ἀλκόλ, εἴπε δ φοιτητής.
Θὰ μᾶς κάνῃ καλό.

(Ἀκολουθεῖ)

[Μετάφρ. Κ. Μ.]

Λ. ΑΝΤΡΕΙΕΦ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΟΤΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΙΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὸ αἰμα

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ — Τὸ αἷμα χύνεται ποτάμι.

Ο κ. ΑΣΩΦΟΣ — Λιψάει η Γῆ. Η Γῆ η μητέρα,
γιὰ νὰ δύσῃ τοὺς πλούσιους καρπούς, ποὺ τρέφουν τὰ
πλόσια της, διψάει τὸ νερὸ τοῦ Οὐρανοῦ. Γιὰ νὰ
δύσῃ τοὺς ὁρατούς καὶ σπάνιους καρπούς, ποὺ
τρέφουν τὴ μεγάλη καὶ αἰώνια ψυχὴ τῆς. Ανθρωπότη-
τος, διψάει τὴν κόκκινη βροχὴ τοῦ αἰματος. Ετοί
κάθε τόσο βουρκώνουν καὶ συγνεφάζουν οἱ οὐρανοί
γιὰ νὰ χύσουν ἀπάνω της τὴ θεία δροσι.

Ο ΜΑΘ. — Ομως τραγική είναι η πορφυρὴ νερο-
ποντὴ τοῦ αἵματος.

Ο κ. ΑΣΩΦ. — Τραγική μὲ δράσιο. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὴν
φυτόνουν τὰ σπάνια λουλούδια τῆς Ελευθερίας, στὸ
μεγάλο περιβόλι τῆς ζωῆς, ποὺ θὰ δώσουν ἀργότερα
τοὺς εὐχυμούς καρπούς τοῦ Πολιτισμοῦ. Αὐτὸς είναι
δ ὀκληρὸς Νόμος.

Ο ΜΑΘ. — Ομως τὸ αἷμα τῶν ἀθώων, τὸ δυστυ-
χισμένο αἷμα...

Ο κ. ΑΣΩΦ. — Τὸ αἷμα τῶν γέρων, τῶν παρθένων,
τῶν παιδιών... Άλλοιμον!

Ο ΜΑΘ. — Τὸ αἷμα πού χύνει, δχι τὸ σπαθὶ τοῦ
πολεμιστῆ, μὲ τὸ δοντία τοῦ θηρίου.

Ο κ. ΑΣΩΦ. — Τὰ δόντια τοῦ θηρίου, ἀλλήθεια, καὶ
τὰ νύχια του. Ομως δὲν πάιει δδικά χαμένο κι' αὐτὸς,
στὴ μεγάλη θυσία. Πλοτευσέ με! Θυμᾶσαι τι λέει η
παλῆρα παράδοσι; Τὸ ἀδικοχυμένο αἷμα, τὸ αἷμα τοῦ
ἀθώου, δσσ βαθειά καὶ νὰ τὸ ρυνφέη δηγή, γιὰ χρό-
νια καὶ καιρούς βογγάσει, γυρεύοντας ἐπάνηκησ. Καὶ
δὲν σωπαίνονταν τ' ἀγορία βογγήτα του, ποὺ γεμίζουν
μὲ φρική τὶς νύχτες, παρὰ δταν την φτάσῃ η δράση τῆς
ἐκδικήσεως. Κ' ἡ ἐκδικήση, αὐτὴ τὴ φρούριο, φτάνει
γογγίδα, ἔρτασε, τὴ βλέπεις! Γιατὶ πολὺ ηταν τὸ
αἷμα, ποὺ χύθηκε, ποτάμι πότισε τὴ μαύρη γῆ...
Επειτα, δὲν νομίζεις, πώς καππούα Είμαρμένη, ἀγρια
πάντα μὲ ὑηηλή, διακοσμεῖ τὴν υπερούσια τραγούδια,
ποὺ πεντάει μπροστά μας, μὲ καπτοις εκληρές, μὲ
πνευματικάτατες ωμορφιές;

Ο ΜΑΘ. — Θὰ μποροῦσε τάχα νὰ πῇ κανείς: ωμορ-
φιές, μιλῶντας γιὰ τόση φρίκη;

Ο κ. ΑΣΩΦ. — Καὶ στὰ βάθη τῆς ποὺ μαύρης φρί-
κης, μπορεῖ νὰ βρῇ κανεὶς τὸ ρόδινο ιδύκιο κοχύλι
τῆς ωμορφιάς. Γιὰ σκέψου μὲ στιγμή! Γέροι, γυναι-
κες, παιδιά, τὰ πλάσματα τὰ διμάχοι, τὰ ἀθώα, τὰ
συρμένα σὰν ναιάγια δξει ἀπ' τὴ φυροτυννιασμένη
θάλασσα τῆς ζωῆς, τ' ἀφτερούγαστα πουλιά, ποὺ δὲ
γνωρίσανε αἰολη τὸν παλιό τῆς φτερούγας τους,
κ' ἔπειτα η μάννα, ποὺ είναι η εἰρηνική πηγὴ τῆς
ζωῆς, κ' ἔπειτα η γυναικα, η εὐλογία τοῦ σπιτιοῦ,
όλες οι ψυχές, ποὺ η Μοίρα η δ Νόμος τῆς ζωῆς η η
Ἀνάγκη, τὶς ἔταξε δξει ἀπὸ τοὺς ἀγάνακτας καὶ τὶς
φουρτούνες, λέριστες τῆς Αἰώνιας Ελρήντης, δλα τὰ
πλάσματα αὐτὰ ἔγιναν ἔνα μπροστά στὸν βωμὸ τῆς
Πατρίδος καὶ σμίκεντε τὸ αἷμα τους μὲ τὸ αἷμα τῶν
πολεμιστῶν, γιὰ νὰ ποτίσουν τὶς δοξασμένες ωλες τοῦ
δέντρου τῆς Ελευθερίας. Δὲν σὲ συγκινεῖ τὸ μεγάλο
θέαρα;

Ο ΜΑΘ. — Περίσσια μὲ συγκινεῖ. Μὰ ἡ ἀδικία μοῦ
σφίγγει τὴν καρδιά.

Ο κ. ΑΣΩΦ. — Η ἀδικία πέφτει, ἐπεσε, στὸ κεφάλι
τοῦ ἀδικητοῦ. Η ωμορφιά μένει. Ο γέρος, δ ἀπελπι-
σμένος νὰ χύσῃ πιὰ τὶς λίγες σταλαγματες τοῦ αἵμα-
τος του γιὰ τὴν Πατρίδα καὶ πού, παράμερα συρμένος,
ἀποθηκισθεῖσα τὰ δραματικά του νειάτα, στὴ μεγάλη
στιγμή, ἔγινε δραματική της κατεβαίνει ἀνελπι-
τα στὸν Αδη, μὲ τ' ἀστρα τὸν μαλλιά στερανόμενόν
ἀπὸ δάφνη. Η γυναικα, τὸ παιδί, τὸ βυζασταροῦντι
στὰ στήματα τῆς μάννας του, ηρωες δλοι. Κοιμοῦνται
ξωμάχοι ἀπάνω της τὴν θεία δροσι.

Ο ΜΑΘ. — Ομως τὸ δέντρο τῆς Ελευθερίας ψηλό-
νει, θερινεῖ, φουντώνει γεράτε «σπιές καὶ μόσχους»
στὸν δέρα.

Ο κ. ΑΣΩΦ. — Ποτισμένο ἀπὸ τὸ αἷμα δλης τῆς
φυλῆς, «αἷμα ηρώων καὶ μαρτύρων!»

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΒΑΝΑΣ

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

Πικρόλαος Σπανδωνῆς

ΕΦΥΓΕ, χωρὶς οὐτε στιγμὴ νὰ σταματήσῃ τὸ βια-
στικὸ τρέξιμο, ακμένος ἀπάνω στὸ δημοσιογρα-
φικό γραφείο. Ηδέλησε δ ὑθατός νὰ συμβολίσῃ τὴ
μοιρα τοῦ Ελληνος δημοσιογράφου καὶ, χωριστά, τὴν
ψυχὴ τοῦ Σπανδωνῆ.

Ομως γελάσθηκε δ χάρος ποὺ ἀκούσει τὴν εὐχὴ²
του: «Ἄχ, πᾶς θέλω νὰ κοιμηθῶ!» Ποτὲ δὲν θὰ
κατέπιστε νὰ φανῇ ἀνθρώπος θετικός, ποτὲ δὲν
κατέρθωσε νὰ κρατήσῃ τὸ αῷμα του, ποὺ τὸ ἐσερναν
δυὸ ἀλογα γερά, δρική καὶ ἀνάγκη, στὸν δρόμο τῆς
πραγματικότητος. Ο Σπανδωνῆς ηταν η ψυχή. Ακόμη
κατέπειρα, τὸ φεγγοβόλημα.

Πινεύμα δημοσιογραφικό, μὲ μόρφωσιν πολλήν, καὶ
μεγότο πολλό. Καὶ έκοχην δεπότερο, δτὸν οἱ μεγα-
λύτερες ἐπιτυχίες ἐστόλισαν τὸ στάδιον του. Εδῶ τοῦ
δεῖξε δ τίτλος τοῦ πατέρα.

Μὰ κοντά στὴν ἐργασία τη δημοσιογραφική, δὲν
ἔλειψε δ φιλολογική παραγωγή. Διήγημα, ἐντυπώσεις,
μαθιστόρημα καὶ ἀλλα. Ατημέλητη καὶ βιαστική η
φρόμα. Όμως, κανεὶς δὲν δρηγηθῇ στὸν δρόμο τῆς
πραγματικότητος. Οι πεντας, ένα τεχνίτη μὲ δύναμιν ζωγράφου
ρεαλιστοῦ, δπως ἐφάνηκε μέσα σὲ ἀρκετές σελίδες τοῦ
ἀθηναϊκού μυδιστοριματός του «Η Ἀθήνα μας».

Ο ἀριστοκράτης αὐτὸς μπορεῖ, σγκάλισε τη ζωή
μὲ χέρια ἐκατό. Ελχ δλες τὶς χάρες γιὰ νὰ τὴν κάνη
δική του: πνεῦμα, εὐγένεια, καλοσύνη. Καὶ δλοι τὸν
ἀγάπητον. Ποιός δλα μποροῦσε νὰ κρατήσῃ κάκια τὸν
Σπανδωνῆ πάνω ἀπὸ είκοσιτέσσερις δρας; Η καλο-

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΠΑΝΑΩΝΗΣ

σύνη τού, οἱ γλυκεῖς τρόποι, τὸ χάδι ποὺ ἔδινε στὴν φωνή, στὸ χαμόγελο, στὰ μάτια του, σ' ἔκαναν εὐτυχία-μένον νὰ ξανάθροψε τὴ φιλία του.

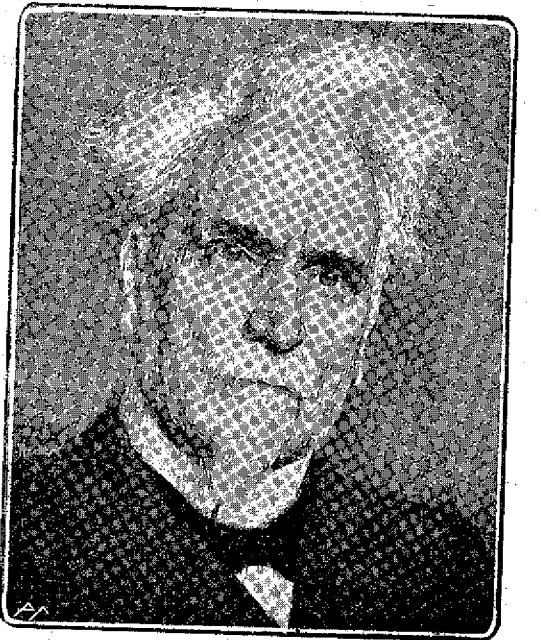
K. M.

Ἀρεὶς τε Ροσφῶρ

ΑΡΘΡΑ του διάλιγα, πολὺ διάλιγα, ἔχω διαβάσει καὶ
δύμας τὸνομά του ἔχει θρονιασθή, δὲν ἡξένυδω
καὶ ἐγώ πᾶς καὶ γιατί, ἀπὸ τὰ παιδικά μου ἀκόμα
χρόνια στὴν μνήμη μου καὶ ἔτσι ὁ Θάνατός του, ποὺ
ἐσχάτως μᾶς ἀντιγρέθη ἀπὸ τὸ Παρίσιο, μ' ἔθιλψε
σὰν νό ἔχασα κανέναν γνωστόν μου ἢ κανένα ποὺ είχα
σχετισθῆ στενά μὲ τὸ ἔργον του. Εἶναι μερικοί, προ-
νομιούχοι ἵσως καὶ αὐτοί, ποὺ θρογγυθοῦν τὸ ἔργον
των, ἵσως καὶ χωρίς νά τὸ θέλουν, ἵσως καὶ γιατί τὸ
ἔργον των ἔχει, ὅπως ταῦτόφωτα σώματά τὸ φῶς, τὸν
θόρυβον μέσα του. Ἔνα τέτοιο θορυβοῦν ἔργον ἦτο
καὶ τὸ ἔργον του Ροσσού.

Ο Ροσάφω είχε δυνατή φωνή. Ἀκούγότανε πολὺ^η φωνή του στην πατρίδα του. Και πολλές φορές ή φωνή του ἔφθασε καὶ ἔως ἐδῶ, διότι δὲ δομήτικὸς δημοσιογράφος καὶ πολιτικός, δὲ ἀμείλικτος ὑπεροπτής, μὲ τὸν ἴδιον τὸν χαρακτηριστικὸν τρόπον, τὸν Δικαίουν καὶ τῆς Ἀληθείας, ἔβλεπεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σῆμα καταπατούμενα τὸ Δικαίον καὶ τὴν Ἀλήθειαν καὶ ἦτο συνεπῶς φιλέλλην ἐξ ὑποχρεώσεως πρός τὸν ἔσυντόν τοι, πόδες τὰς ἀνοντές.

"Η ζωήν ἡτού ἐνας πόλεμος ἀδιάκοπος, πόλεμος
ὅ δροίος ἐκράτησε μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς.
Ο Ροσφώρ ἐζόντες διέψει πολεμῷ. Καὶ τὸ δημοσιο-
γραφικόν του στάδιον τὸ ἄρχισε μὲ μίαν σφροδότα ἐπί-

ΑΝΡΥ ΝΤΕ ΡΟΣΦΩΡ

Ποτε ή είλικρινειά του δὲν ήμφισβητήθη, ἀλλὰ νιτοτε εἰς τοὺς διαξιφισμούς του, τοὺς διτοίνους ἐφιτεχνοῦσε καὶ μὲ τὴν πέναν καὶ μὲ τὸ ξίφος, διείλινετο ὁ ἀποτοικός ἀπόγονος τοῦ Γουνιέλμου ντὲ σφράρ, ὃ διτοῖς ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ αντλερύ, κατὰ τὸν Π'ον αἰδάνα, καὶ τὸν διτοῖον χντάταν ὑπερφάνων ἀνέφερε. Μὲ τὸν θάνατόν του ἀπέ τὴν Γαλλίαν μία δυνατή πολιτικὴν ιστορίαν, τῆς τελευταίας τεσσαροκονταετίας. Οὐ κ. Σάννερνάρ, βιογραφῶν τὸν Ροσφώ στὴν «Βελγικὴν

Ανεξαρτησίαν» κάμενει τὸν ἔπης ἐπιγραμματικὸν χαρακτηρισμὸν του: «Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Αὐτοκρατορίας ἔχοματισε βουλευτής, ἐψυλακισθη ἀργότερα, ἐγίνε μέλος τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως μετὰ τὸν πολεμὸν, ἥδη δραγάθης ἐπανειλημένως, ἔδρασεν ὅσον κανεὶς ἄλλος ἀπέθανε ἀποκομιδών εἰς τὸν τάφον μίαν τῶν θορυβωδεστέρων δημοσιγραφικῶν ὑπάρχειον ἐπὶ τῆς δόπιας πλειστάκις συνεκεντρώθη ἡ προσοχὴ τοῦ κόσμου».

ΚΡΙΤΙΚΑ · ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

«Η Κλειστή Θύρα», όποι Z. Χατζό. Εισαγωγή Γεωργίου Υ. Βρισιμιτζάνη. Αλεξάνδρεια 1913.

Η «Κλειστή Θύρα» είναι δράμα τρίπτυχο - κάθε πράξης μια μικρή σκηνή - γραμμένο από τὸ κ. Ζαχαρία Χατζόπουλο - και χάριν συντομίας και Γαλλισμού Χατζή. Είς τὸ μικρὸν αὐτὸν δράμα ἔγραψε μεγάλην εἰσαγωγὴν δ. κ. Γεωργ. Υ-Βοιωτικής, ποὺ αντὶ δὲν είναι καθόλου Ιστανός, ὅμως ἔβαλε μπροστά στὸ ἐπίθετό του τὸ διακριτικὸν τῶν Ιστανικῶν ἐπιθέτων Υ. «Ισως χάριν Ιστανισμού.

Εἰς τὴν Ἀλεξανδρειαν καθὼς φαίνεται ουμβαῖον ώραια φιλολογικὰ πράγματα. Οἱ πρόλογοι ἔχει περισσότερες Γαλλικές λέξεις παρα-Ἐλληνικές καὶ πολλές πολλές ἀφορολογίες, σὰν ἐκείνες που ἔδω καὶ λίγα κερδίνα ἥτις τῆς μοδᾶς καὶ στήν Ἀθήνα, διταν ὁ παρανομένος. Νίτιος ἐσήκωντε τὰ μωαλά μερικῶν κυρίων γιὰ νὰ βρίζουν δύο τὰ πάντα. Εἰς τὸν πρόλογον γίνεται πολὺς λόγος γιὰ τὸ τί εἶναι καὶ τί δὲν εἶναι ὁ κ. Χατζό, καὶ γιὰ τὸ . . . Σταχτὶ Αὐτοκίνητον τοῦ Παρισίου, χωρὶς τὸ αὐτοκίνητο αὐτὸ νὰ ἔχῃ καμία σχέσι μὲ τὸ δράμα καὶ μὲ τὴν ζωὴν τοῦ κ. Χατζό, οὐτέ και μὲ τὶς ίδεις τοῦ Τσαπανίζοντος κ. Υ. Βρισιμιτζακή,

με τις τοις επι την θεωρίαν πάσης γέλαστε και τὸ δρᾶμα γιὰ νὰ κλάψετε. Ἡ τὸ δρᾶμα γιὰ νὰ γελάσετε καὶ τὸν πρόδολο γιὰ νὰ κλάψετε. Νά, τὰ τελευταῖα λόγια του προδολούγου: «Δὲν θὰ χασμονῷθη βεβαίως κανεὶς μὲ τὴν ἀμάγνωσιν τοῦ δράματος του». Αλλὰ δὲν ἔπειτα ἀπὸ αὐτό, διτὶ τὸ δρᾶμα τοῦτο θὰ γίνη καταληπτόν. Δὲν τὸ εὐχόμεθα τουλάχιστον ήμεις. Και θὰ ἡτοῖ ἡ μῆνιστα ἀπογοήτευσις του ίδιου (τοῦ δραματογράφου δῆλη) νὰ μάθῃ, διτὶ υπάρχει νοῆμον κοινόν, τὸ ὅπειτον τὸν ἐννόησης, τὸν ἔκπατάλαβε, τὸν ἔχώνευψην, εἰτὲ δὲν ἔχώνευψε, τὸν ἐμελέτησεν, ἔγραψε κριτικὰς ἐπ' αὐτοῦ, τὸν ἔξεμνησεν. Ὁ Χ. ἐξ ἄλλου τρέφει τρομερῶν περιφρόνησιν διὰ τὰς σκέψεις του κόσμου καὶ, καθὼς ἐλέγειν, ή δευτέρᾳ ἐποχῇ τοῦ βίου του, ἡ ἐποκή τῆς ἐσωτερικῆς δράσεως, ἡ διτοιά ενδιμωμάνων τὴν ἐσωτερικήν του πάλην, ἥποιος δι' αὐτὸν.

«Δέν χάνει πλέον τον καψόν του δρόν έξωτερηκώς είτε ως έπαναστάτης, είτε ως προοδευτικός, είτε ως κηρυχής νέου ενθαγγελίου ζωῆς. (Σημ. Μέγας εἰ Κύριε!) Έξει από την ομάδα, έξει από τα ποιμνιά και τον βοσκούς, έπιπλο από τὸν κυναῖτον αὐτὸν ὄχλον, και ὁ δποιος λέγεται ἀνθρωπότης και ὁ δποιος σκέπτεται ταπεινού και μεριμνή περὶ τῆς αὑδονίας και περὶ τῆς μεδισίου δ. Χ. ἐλαφρό-ἐλαφρά εἰσων, ἀκριβῶς δοσον χρειάζεται ίνα διατηρηση την σέρεντη του, ἀφίνει τοὺς καποίους τῆς Γῆς νὰ πάρουν κολλεκτιβικῶς τὸν κατήφορο και αὐτός, μὲ ἀποφασιστικά βήματα.... τραβεῖ τὸν δρόμο του....».

Σάν ύπερανθρωπος δηλαδή

Σεβόμενος τὴν περιφρόνησιν τοῦ ὑπεροινθρώπου
κ. Χατζό «διὰ τὰς σκέψεις τοῦ κόσμου» δὲν γράφει
κριτική για τὸ δράμα του θημείοντα μόνον ὅτι κι αὐτὸ

σ' ἔνα δεύτερο πρόδολο γρούεις αἰσχρότατα τοὺς ἡθοποιοὺς — χαρακτηριστικὸν τῶν μέγενων θράσων βέβαια καὶ η ὑψηλομανία — καὶ διὰ τὸ πρόσωπο τοῦ δράματος τοῦ ὃ ἔνας εἶνα τὸ Γάλλος, ἡ ἄλλη Ἱσπανὸς, ἡ τρίτη γαλλομανίας, δέ τέταρτος Ἀλεξανδριανός, η πέμπτη Ἀθηναῖος, δέκτος Ἐλλην κοσμογονισμένος καὶ η ἐβδόμη ἀπὸ τὰ νησιά τοῦ Αἴγαλου. Οἱ λεπτομέρειες αὐτὲς τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως τοῦ καθενὸς δὲν χρειάζονται καθόλου οὔτε καί φαντατοί στὸ δράμα.

Φοισμένοις οἱ λόγοι διασκεδάζουν στὴν Ἀλεξάν-

δρεια. ΗΛ. Π. Β.

EATON

Θέατρον Κυβέλης: «Ο Κρυφός Πόδος», δράμα του μακεδονικού ἀγῶνος εἰς πράξεις 3, ὑπὸ Μ. Δωρικοῦ.

Ο Μ. Δωρικός, — ή δύπο τὸ φευδώνυμον τοῦτο κρυπτόμενος κ. Μ. Λιδωρίνης, — ηττύχησε νὰ συμμετάσχῃ τοῦ πολέμου ὡς εὐζωνος, νὰ συμμετοιθῇ τὴν ἀγαλλίασιν καὶ τὴν ὑπεροφθαλμίαν ἐπὶ τῷ θριμμῷ βριθῶν ἐλληνο. ὅπλων, νὰ ἔνιοτιδὴ λίσιας τῶν ἐλληνικωτάτων παλμῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀδελφῶν. Ἡτο φυσικὸν ὁ κατά τὰ τελευταῖα ἔτη ἀσχολούμενος, πόσῳ ἔτι μελῶς μὲ τὸ θέατρον, νὰ σκεφθῇ νὰ δραματοποιήσῃ ἐν μέρος τοῦ ἀληθινὰ δραματικοῦ καὶ ἀποθνάσκοντος ἄγνοιας, νὰ προσδοδῷ τὴν ζωὴν τῆς σκηνῆς εἰς τὸν πατριωτικὸν ἐνθουσιασμὸν ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐφέλεγετο, νὰ συμπλέξῃ ἀδιοινῶς τὴν δάφνην τοῦ πολέμου μὲ τὴν δάφνην τῆς Τέγης. Ἀλλ' ὅμως ἀποδεικνύεται ἀπαξ ἔτι ὅχι σπανίᾳ ἢ πλάνῃ καθ' ἣν νομίζομεν δὲ, ἔξωτεροκεύσαμεν πλήρως τὸν ἐνδόμυχον παλλακένον κόσμον, ὅπτες ὑποτυπωδῶς μόνον παρεχούμενον στοιχειώδην τινά σημεῖα του, ὅπι τὴν εφευσθσαμεν εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν τὴν ἐκ τῶν γεγονότων μεγάλην πτονήν, ἡ ὅποια ἐν τούτοις πνέει ἀκόμη μόνον ἐν ἡμῖν, διτε εἴπομεν τὰ ἔμψυχα, τὰ τελειωτικά λόγια μὲ τὰ ὅποια θά διεμηνεύετο αἴφνης, πράγματα δραματικῶς, ἐν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα δράματα τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς, ἐνῷ ἀπλές ἐπανελάβομεν τὴν εἰς μάτην τόσον ἀκριβόλογόν στερεοτυπίαν τοῦ καθημερινοῦ τύπου ἡ, καὶ ἐνιαχοῦ, ἐρρητορεύσαμεν ἀσκετὴ πεζῶς.

Είς τὴν περίστασιν ἡ δοκία μὲν ἀπασχολεῖ, λυποῦμαι
ἀκόμη περισσότερον διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς μεγάλης
δραματικῆς πνοῆς, τῆς ἀληθινᾶς ποιητικῆς γλώσσης,
διότι η ἐνύδεσις τοῦ μύθου κάθε ἀλλοὶ εἶνε. Η̄ ἀτυχίας
καὶ διότι η̄ ὅλη οἰκονομία, παρόλον κάποιας «ἀδειαζ
δὲν εἶνε ἀδόκιμος. 'Αληθῶς, εἶνε ὁραία ή ἐπίνοια περὶ
τῆς ἔλληνικατάτης κόρφης τοῦ χωρίου Κείνου τῆς Μα-
κεδονίας η̄ δοκία ἀγνοεῖ ὅτι οἱ γονεῖς της τὴν ἑταξαν
εἰς μέλλοντα ἐλεύθερωφτην καὶ η̄ δοκία ἀγαπᾷ κάποιον
διγνώστον προελεύσεως, προγιατευτήν. 'Ο πατήρ της,
ὁ πορθίκος καὶ δημογέρωφ, πιστὸς εἰς τὸ τάμο του,
τὸν ἀποκρότειν ἀλλ' ὅμως ὅχι ἐπὶ πολὺν ὄφρου ὑπὸ τὸν
πραγματευτήν κρύπτεται. 'Ἐλλην ἀξιωματικός, ὅστις
ὅταν ἐν τέλει ἐπινέρχεται εἰς τὸν Κρήνον, παρουσιάζε-
ται ἐπὶ κεφαλῆς ἔλληνικον στρατιωτικὸν σώματος ὃς
νικηφόρος ἐλεύθερωτής. Μαζὶ μὲν τὰς περιπτείας τοῦ
εἰδυλλίου αὐτοῦ ἀναπαρίστανται ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸ κατά-
τῶν 'Ἐλλήνων ἐν γένει καὶ ίδιως κατὰ τῶν ὡς ἀνω-
ἔραστῶν μῆσος ζεύγους βουλγαρικοῦ, ἀποτελουμένουν
ἄπο. Ἐνα κομιτατζῆν καὶ ἀπὸ τὴν ἐρωμένην τον, η̄ δοτά
ἔχει ἐγκατασταθῆ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Δημογράφοντος ὡς
δευτέρᾳ σύνγυνῃ τοῦ, ἀναπαρίστανται οἱ δεινοτά-
θειαι ἀλλὰ ἐν τέλει καὶ η̄ συγκινητική ἀπειλευθέρωσις
τῶν δουύλων ἀδελφῶν, ὄφρου εἰς τὴν πρώτην πρᾶξιν
ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ναόλοφράκτον «χαγιάτι» φτιάνεται δ
Κρήνος χιονοσκεπτῆς, καὶ διόλευκος τὴν Ιανουαρίου

Γεωργίου ναός. Δεξιά φαίνεται δέ ίστος όπου ο ψηφίσθη ή έλληνική σημαία, δίπλα του ή γνωστή άνωνητοική στήλη και κάτω από τό τείχος τού φρουρίου ή λέξις «Σούδα». Επάνω από τήν είκονα θά γράφεται ή λέξις «Ελλάς», κάτω «λεπτό 25» και εἰς τάς τάς δύο καθέτους πλευράς οι χρονολογίαι «ι Φεβρουαρίου» και «ι Μαΐου 1913». Τό γραμματόσημον θά είναι κεραμόχρον.

Ο Βασιλεὺς τοῦ Μαυροβουνίου ἀπένειμε «μετάλλιον ἀνδρείας ἐν πολέμῳ» εἰς τὸν ναύαρχον κ. Κουντουριώτην και τὸν πλωτάρχην κ. Βότσην.

Ο κ. Δραγούμης Γεν. Διοικητής τῆς Κρήτης, διώριση Γεν. Διοικητής Μακεδονίας. Προσωρινός ἀντικαταστάτης του εἰς τὴν Κρήτην διωρίσθη ὁ Γενικός Εἰσαγγελεὺς κ. Πλουμίδης.

Προεβεντής τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βρετανίας εἰς τὰς Ἀθήνας διωρίσθη ὁ κ. Κάρολος Μαγκαλάρες ντε Ἀλεξέντρο. Ἀπό ἀνταπόκρισιν τοῦ ἀνταποκριτοῦ τῶν «Καιρῶν» εἰς τὴν Ρώμην μανθάνομεν διτὶ ὁ Ἀμερικανὸς διπλωμάτης εἶναι καὶ ποιητής. Πολλά τραγούδια του φάλλουν τὴν Ἑλλάδα. «Ἐγεὶ ἔδοσε δρκετοὺς ποιητικοὺς τόμους μὲ τοὺς τίτλους «Procelarias», «Balladas e phantasias», «Horas sagradas» καὶ «Odas e Elégias».

Η Ἡπειρος ἔχει ἀληθινὸν γαλακτοκομικὸν πλούτον. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ γαλακτοκόμου καὶ τυροκόμου κ. Ζυγούρη, τὸν δόπιον ἔστειλεν ἐπίτειδες ἔκει τὸ Υπουργεῖον, ἡ ἀξία τῆς παραγωγῆς γαλακτοκομικῶν προϊόντων τῆς Ἡπείρου ἀνέρχεται εἰς ἑπτά εκατομμύρια. Παράγει λευκὸ καὶ σκληρὸ τυρί, βεζιάνη, μυζήνη, βούτυρον κλπ. Τὰ περισσότερα ἔξοδεύονται εἰς τὸ ἔσωτερικὸν καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀμερικὴν.

Εἰς τὸ φρούριον τῆς Λίνδου εἰς τὴν Ρόδον, εὐρίσκετο ἀρχαιότατον ἄγαλμα τοῦ Διονύσου. Ιταλοὶ στρατιῶται κατὰ διαταγὴν τοῦ στρατηγοῦ Ἀμέλιο τὸ παρέλαθον καὶ μὲ πολλὰς ἄλλας ἀρχαιότητας ἔσταλη εἰς τὴν Ιταλίαν.

Μὲ λεπτομερείας, δύναμα, τόπους καὶ χρονολογίας ἡ «Ἀκρόπολις» ἐδημοσίευσεν διάλκηρον τόμον κακούργημάτων τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ ἐναντίον Ἐλλήνων καὶ Τούρκων.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Πάνθεον, μηνιαίον φιλολογοκαλλιτεχνικὸν σύγγραμμα, ἐκδιδόμενον ὑπὸ Πανευμόλπου. Ἐν Λονδίνῳ, τόμος Α', τεῦχος I, δραχ. 1,50. — Είναι τὸ πρώτον τοῦ διμωνύμου νέου περιοδικοῦ. Κατὰ τὸ πρόγραμμά του «τὸ Πάνθεον ὑπόσχεται οὐδέν, οὐδὲν προφασῖται. Ἰδούται δὲ οὐτε πρὸς ἄμιλλαν, οὐτε πρὸς ἐπίδεξιν. Τοσοῦτο μόνον εἰρήσθω διτὶ φιλοκαλεῖ καὶ ἔστιν οἰον Πνευματικῶν ἐντεκτήμιον ἐλεύθερον παντὶ φιλοκάλῳ εἴτε ὡς φήτορι ἡ ἀρχοστῇ εἴτε ὡς ἐκθέτῃ ἡ θεατῇ».

Γεωργικὸν Δελτίον ἐπιμελεῖα τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Γεωργίας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐθν. Οἰκονομίας. «Ἐτος 30^ο, τεῦχος 5ον. Ἀθῆναι, Τυπ. Μιχ. Μαντζεβέλακη. — Περιλαμβάνει ἀρκετάς μελέτας χρησιμούς εἰς τοὺς παραγονούς.

Οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ Ν. Π. Έλευθεριάδου. Ἀθῆναι τυπ. Πετράκου, δρ. 4. — Εἰς τὸ βιβλίον του δι συγγραφεὺς πρωγματεύεται μ' ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν περὶ τῆς νομικῆς θέσεως τῶν Μου-

σουλμάνων ἐν Ἑλλάδι, τῶν προσωπικῶν θέσμῶν των, τῆς δικαιοδοσίας τῶν Μουσφῆδων, οἱ δόπιοι εἶναι οι σκευματικοὶ ἀρχηγοὶ των καὶ ἔξασκον εὑρεῖαν δικαιοδοσίαν, περὶ τῶν Μουσουλμανικῶν. Κοινοτήτων καὶ εναγῶν καθιδρυμάτων ὡς καὶ περὶ βακονφίων, ὡς ταῦτα ἔγενοντο δεκτά ἐν Ἑλλάδι, διηγάμει τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς Συμβάσεως τοῦ 1881 καὶ τῶν νεωτέρων νόμων.

Δαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Δαογραφίκης Εταιρείας. Γόμος Δ', τεῦχος Α' καὶ Β'. Ἀθῆναι, τυπογραφεῖον Π. Δ. Σακελλαρίου.

Σὰν ὅνειρο, Ειδύλλιον εἰς πρᾶξιν μίαν ὑπὸ Δός Ν. Ἀθῆναι τυπογραφεῖον «Ἐστία».

Μουσική :

Τραγούδια τῶν πολεμικῶν «Παναθηναϊκῶν».	
Οἱ Κουραπιέδες	Δεπτ. 40
Ἐπιλογία - Καμαριέρας	> 40
Καθεστώς	> 40
Κουαρτέτο	> 40
Μπιμπής	> 60
Ἐφημεριδοπώλης	> 60
Νοσοκόμαι	> 60
Φωτιάς - Εἰρήνης	> 40
Μίνας - Τζανέττον	> 40
Τζανέττον - Μαντίνας	> 40
Φινάλε Α' Πράξεως	> 60
Νοσοκόμουν - Τραματία	> 40
Ἐκδόται: Μουστακίδης, Ενσταθιάδης καὶ Μαζῆς.	

Byzantinische Zeitschrift von Karl Krumbacher. Leipzig 22ter Band, 1 u. 2 Heft.

“ΧΑΡΑΥΓΗ”

Εἰς τὸ τελευταῖον φυλλάδιον τῆς μυτιληναϊκῆς «Χαραγῆς» δημοσιεύονται τρεῖς ὀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τῶν κορυφαίων ἀνδρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, τοῦ Ἀνδρέα Μιαούλη, τοῦ Πετρόμητη Μαυρομιχάλη καὶ τοῦ Ἀλέξ. Μανδροκορδάτου. Εἰς τὰς ἐπιστολὰς αὐτὰς, τῶν ὀποίων τηρεῖται ἡ ὁρθογραφία, καταφαίνεται πρὸς ποιας δυσκολίας εἶχον νὰ παλαίσσουν οἱ ἀκατόποντοι ἔκεινοι ἡρῷες, ὅπως συντηρήσουν τὸν γιγάντιον ὑπὲρ ἀνεξαρτητίας ὄγκον μας.

«Ἄλλα περιεχόμενα τοῦ τεύχους εἶναι μία μελέτη περὶ τοῦ Ὑπερανθρώπου τοῦ Νίτος ὑπὸ Μ. Γ. Μιχαηλίδου, «Ἀγνωστος Λόγιος» ὑπὸ Σπ. δέ Βιάζη, ἐν ὡραίον διήγημα τοῦ Γόρκου, ποιήματα τῶν κ. κ. Ζησίου Σιδερη, Ἀργυρῷ Κόρακα, Β. Ελεγά κλπ.

Μεταξὺ τῶν εἰκόνων του διακρίνεται ἡ φωτογραφία τοῦ στεφάνου, ὁ ὄποιος κατετέμη ὑπὸ τοῦ δῆμου Μυτιλήνης κατό τὴν ημέταν τοῦ Βασιλέως Γεωργίου καὶ ὁ ὄποιος παρίστα τὸν δικέφαλον ἀετόν.

ΜΙΚΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Πιστὸν Συνδρομητὴν. Κέρκυραν: «Η τοποθέτησις τῶν «Παραλειτομένων» ἔκει ποὺ ενδιόσκονται ἔχει ἀρκετοὺς λόγους. Κυριώτερος δὲ τυπογραφικός. Άλλα «ὄποιοι εἶναι ἔξι ἀπ' τὸ χορδό Άργοστολί: Εὐγαρίστως θὰ τὸ κάνωμε δταν νομίσομε τίποτε κατάλληλον. — Αθηναίον: Τόσο ἄγριος σοβινισμὸς στά 1913! Κυτάξετε τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας πᾶς επιαγναν καθετι καὶ τοῦ ἔδιναν τὴν ἴδική τους πνοή. Κάθε τόπος ποὺ ἔγνωσιαν, ήταν γι' αὐτοὺς πηγὴ εμπνεύσεως.